

Identifying the Challenges of the Agricultural Sector in the Direction of Sustainable Development (Case Study: Shaft County)

Mehdi Nikoei Ahmadsaraei¹, Mohammad Baset Ghoreishi^{2*} & Eisa Pourramazan³

1. Department of Geography, Ra.C., Islamic Azad University, Rasht, Iran

2. Department of Geography, Ra.C., Islamic Azad University, Rasht, Iran

3. Department of Geography, Ra.C., Islamic Azad University, Rasht, Iran

* Corresponding author: Email: ghoreishi@iaurasht.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 16 September 2025

Received in revised form: 11 December 2025

Accepted: 21 December 2025

Published online: 04 April 2026

Keywords:

Economic challenges, social challenges, agriculture, sustainable development, Shaft County.

ABSTRACT

Agriculture is one of the important sectors in the country's economy that has great potential and actual capacities. This activity has long been the cause of economic prosperity in villages and a means of livelihood for villagers. Perhaps the jobs of most village residents were and are based on land exploitation. The present article aims to identify the challenges facing the agricultural sector of Shaft County, classify them and evaluate them in line with sustainable development. It is hoped that managers will be drawn to the existing challenges and an appropriate solution will be adopted to achieve sustainable development. The type of research is applied, the method used is descriptive-analytical, and data was collected using documentary sources and field studies (the opinions of local managers and respected farmers). The sample population was 20 villages out of a total of 94 villages in Shaft County, and a questionnaire (387) was used for field surveys. Shaft County has two sections, Ahmad Sargorab and Markazi, Ahmad Sargorab has two districts: Ahmad Sargorab and Chobar, and Markazi has two districts: Jirdeh and Molasara, which have a total of 94 inhabited villages. The main challenges of the agricultural sector in the city are limited to agriculture, tea cultivation, livestock, beekeeping, rose cultivation, fish farming, and the nougat sector. Using the factor analysis technique, the most important factors were identified and categorized into five categories of physical, economic, socio-cultural, environmental, and managerial challenges. Then, it was determined that the unprofitability of production is the most important economic challenge and poverty among farmers is the most important socio-cultural challenge. Economic challenges had the greatest impact in the village of Kish Khaleh and the least impact in the village of Chekosar. Socio-cultural challenges had the greatest impact in the village of Gildeh and the least impact in the village of Sefidmezgi. From the summary of the materials, it was determined that the economic and social challenges of the agricultural sector had the greatest impact in the village of Kish Khaleh and the least impact on the village of Chekosar.

Cite this article: Nikoei, M., Ghoreishi, M.B., & Pourramzan, E. (1404). Prioritizing the challenges of the agricultural sector towards sustainable development (case Study: Shaft County). Quarterly Journal of Human Settlement Planning Studies, 20(1), 34-15.

 <http://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1032480>

© The Author(s)

Publisher: Islamic Azad University, Rasht Branch

Extend Abstract

Introduction

The rural areas of Shaft County, due to their beautiful natural landscapes, have always been welcoming to many immigrants and non-native tourists. In recent years, these areas have been faced with the arrival of non-natives and the purchase of villa houses or agricultural lands, and have undergone many changes, especially in the agricultural sector. Sustainable agricultural development in Shaft County, like most parts of the province, in addition to global challenges, also faces other challenges, including severe erosion of soil resources, waste and lack of proper utilization of surface and groundwater resources, destruction of vegetation and unprincipled use of natural resources, high levels of agricultural product waste, unemployment in rural areas, duality in the structure of urban and rural areas, lack of rural development management, investment security in production sectors, as well as the sale of agricultural lands and gardens, new

Methodology

The present research is applied in terms of its purpose and descriptive-analytical in terms of its nature and method of work. The information required for this research has been collected through two methods: documentary and field studies. Information related to the background and history of the subject, theoretical framework and scope of the research has been collected through documentary methods and field studies in the form of observation, interview and questionnaire tools have been used to identify the socio-economic challenges of the agricultural sector in line with sustainable development. The statistical population of this research is all the villages of Shaft County that are active in the field of agriculture. Shaft County has a total of 94 inhabited villages. 20 villages out of a total of 94 villages have been selected for the study. For the selection, an attempt has been made to consider villages with different topography in each rural district, taking into account dispersion and population. The information required for this research has been collected from the 20 selected villages using a questionnaire tool (387). To determine the content validity of the research questionnaire, the judgment of experts and

construction, creating class gaps between villagers and immigrants, etc. And these issues themselves can prevent the achievement of sustainable development in rural areas. Therefore, any planning regarding this matter can be very effective for the villagers of this county and other counties in the province and even the country. Since planning is based on studies, it seems necessary to first identify and understand the challenges of the agricultural sector by carefully studying the villages of the county so that an appropriate solution can be presented in the future to resolve them and achieve sustainable development. Accordingly, the present article aims to identify the socio-economic challenges of the agricultural sector in line with sustainable development and to answer the main question: What are the most important socio-economic challenges of the agricultural sector in the villages of Shaft County in line with sustainable development?

experts was used, which was approved with changes in the appearance of the questionnaire, the face validity and content validity of the research questionnaire, and Cronbach's alpha test will be used to examine the reliability of the questionnaire. For this purpose, 30 questionnaires were randomly completed and pre-tested in the study area and their reliability coefficient was calculated. The obtained coefficient (0.764) indicates the reliability of the questionnaire and allows us to continue working with the designed questionnaire. It is clear that the proximity of the Cronbach's alpha coefficient to one indicates greater internal correlation between the questions and, consequently, the result will be more homogeneous and stable, and the information collected through the questionnaire can be trusted. After examining the validity and reliability of the questionnaires, information was collected. The information collected in line with the objectives of the article was analyzed in the form of tables and graphs and statistical techniques using Excel and Spss software and depicted in the form of maps using AutoCAD and GIS.

Results and Discussion

The agricultural sector in rural areas is one of the most important and effective sectors for achieving development, which is interconnected

with sustainable development and directly affects the type and quality of life of villagers. Strengthening this sector, which includes

different activities in different villages, paves the way for achieving sustainable development in villages, and this is not possible without identifying the challenges and problems existing in the agricultural sector of villages. By identifying the challenges of the agricultural sector, we will be able to find the most effective and least effective challenges on the path to sustainable development and, by assessing the basic challenges, try to resolve them. The present study was carried out in several main steps with the aim of identifying Economic and social challenges of the agricultural sector in line with sustainable development. In this study, an attempt has been made to identify the major agricultural activities of the county with the help of field studies and completing a questionnaire from the respected villagers and farmers of the studied villages (20 selected villages in Shaft county). Based on field surveys, the major activities of the studied villages included agriculture, animal husbandry, horticulture including tea and tree planting, nougat farming, and fish farming. Then, the challenges of each sector have been identified and grouped. At this stage, 138 major challenges were identified in the aforementioned sectors, which were used due to their multiplicity using factor analysis techniques. Based on the results, 45 factors were identified and classified into 5 groups of physical, economic, environmental, socio-cultural and managerial challenges.

Economic challenges include uneconomical production, lack of infrastructure capital in agriculture, increasing prices of agricultural lands, limited investment opportunities in agriculture, lack of guaranteed purchase of agricultural products, price fluctuations of agricultural products, high cost of agricultural technology, inappropriate marketing of agricultural products, and high waste of agricultural products. Based on the results, the

Conclusion

The results of the research showed that the challenges of the agricultural sector in the direction of sustainable development are in 5 groups: physical, economic, environmental, socio-cultural and management challenges. The most important economic challenges are the unprofitability of production and the socio-cultural challenges are poverty among farmers. According to the villages studied, economic challenges had the greatest impact in the village of Kish Khaleh and the least impact in the

uneconomical production with an average of 4.85 and the high cost of agricultural technology with an average of 4.27, and the inappropriate marketing of agricultural products with an average of 4.22 are the most important economic challenges.

Socio-cultural challenges include the shortage of labor in the agricultural sector, the shortage of specialized personnel in the field of agriculture, the lack of job opportunities in the agricultural sector, poverty among farmers, the aging of the agricultural working population, the unwillingness of young people to work in the agricultural sector, the unwillingness of women to work in agricultural activities, the low motivation of graduates to work in the agricultural sector, the desire to sell agricultural land, the lack of awareness of modern cultivation methods, and the lack of use of appropriate cultivation patterns. Based on the results, poverty among farmers with an average of 4.98 and the aging of the agricultural working population with an average of 4.96, and the unwillingness of young people to work in the agricultural sector with an average of 4.95 are the most important socio-cultural challenges.

Finally, the results have been analyzed separately for the villages studied. The results show that economic challenges have the greatest impact in Kish Khaleh village and the least impact in Chekosar village, and socio-cultural challenges have the greatest impact in Gildeh village and the least impact in Sefidmezgi village. Overall, the economic and social challenges of the agricultural sector have the greatest impact in Kish Khaleh village and the least impact in Chekosar village. It should be noted that in order to achieve sustainable development, planning should first be carried out in villages that have more challenges than other villages.

village of Chekosar, and socio-cultural challenges had the greatest impact in the village of Gildeh and the least impact in the village of Sefid Mezgi. It can also be claimed that the economic and social challenges of the agricultural sector had the greatest impact in the village of Kish Khaleh and the least impact on the village of Chekosar.

Funding: There is no funding support for this is research.

Authors' Contribution: The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All authors reviewed and approved the final content of the manuscript and are in agreement with all aspects of the work. The authors declare no competing interests.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the scientific consultants who contributed to this research paper.

شناسایی چالش‌های اقتصادی اجتماعی بخش کشاورزی در راستای توسعه پایدار (مورد مطالعه: شهرستان شفت)

مهدی نیکویی احمدسرایی^۱، محمدباسط قریشی^{۲*} و عیسی پوررمضان^۳

۱. گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۲. گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

۳. گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

* نویسنده مسئول: ghoreshi@iaurasht.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۱۵

کلیدواژه‌ها:

چالش‌های اقتصادی، چالش‌های

اجتماعی، کشاورزی، توسعه پایدار،

شهرستان شفت.

کشاورزی یکی از بخش‌های مهم در اقتصاد کشور است که دارای ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل بسیار بوده است، این فعالیت از دیرباز سبب رونق اقتصادی روستاها و وسیله‌ای جهت امرار معاش روستاییان بوده چه بسا شغل اغلب ساکنان روستا مبتنی بر بهره‌کشی از زمین بوده و هست. مقاله حاضر در نظر دارد با هدف شناسایی چالش‌های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی شهرستان شفت، آنها را در راستای توسعه پایدار دسته‌بندی نموده و مورد ارزیابی قرار دهد. امید است توجه مدیران به چالش‌های موجود جلب و راهکاری مناسب جهت دستیابی به توسعه پایدار اتخاذ گردد. نوع پژوهش کاربردی، روش مورد استفاده آن توصیفی-تحلیلی و داده‌ها با استفاده از منابع اسنادی و مطالعات میدانی (نظر مدیران محلی و کشاورزان محترم) گردآوری شده است. جامعه نمونه ۲۰ روستا از مجموع ۹۴ روستای شهرستان شفت بوده و جهت بررسی‌های میدانی از ابزار پرسشنامه (۳۸۷ عدد) استفاده شده است. شهرستان شفت دارای دو بخش احمدسرگوراب و مرکزی می‌باشد که بخش احمدسرگوراب دارای دو دهستان احمدسرگوراب و چوبر و بخش مرکزی دارای دو دهستان جیرده و ملاسرا می‌باشد که جمعاً دارای ۹۴ روستا دارای سکنه هستند عمده چالش‌های بخش کشاورزی شهرستان به زراعت، چایکاری، دامداری، زنبورداری، پرورش گل محمدی، پرورش ماهی، بخش نوغانداری محدود می‌گردد. به کمک تکنیک تحلیل عاملی مهم‌ترین عامل‌ها شناسایی و در پنج دسته چالش‌های کلیدی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، محیطی و مدیریتی دسته‌بندی شد. سپس مشخص شد به صرفه نبودن تولید مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی و فقر در کشاورزان مهم‌ترین چالش‌های اجتماعی-فرهنگی هستند. چالش‌های اقتصادی بیشترین تاثیر را در روستای کیش خاله و کمترین تاثیر را در روستای چکوسر داشته است. چالش‌های اجتماعی-فرهنگی بیشترین تاثیر را در روستای گیلده و کمترین تاثیر را در روستای سفیدمزی داشته است. از جمع‌بندی مطالب مشخص شد چالش‌های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی بیشترین تاثیر را در روستای کیش خاله و کمترین تاثیر را بر روستای چکوسر داشته‌اند.

استناد: نیکویی، مهدی؛ قریشی، محمد باسط و پوررمضان، عیسی. (۱۴۰۴). اولویت‌بندی چالش‌های بخش کشاورزی در راستای توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهرستان شفت). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۲۰(۱)، ۳۴-۱۵.

doi <http://doi.org/10.71633/jshsp.2025.1032480>

مقدمه

نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه در مقیاس محلی، منطقه ای و بین المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی چون فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت و حاشیه نشینی شهری موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری گردیده است (ازکیا و غفاری، ۱۳۸۳، ۱۹). بخش کشاورزی نیز به عنوان کهن ترین فعالیت تولیدی با خاستگاهی روستایی، در روند رشد و توسعه کشورهای مختلف در ادوار زمانی متفاوت از اهمیت خاصی برخوردار بوده است. بررسی روند توسعه کشورهای مختلف حاکی از آن است که توسعه بخش کشاورزی به عنوان پیش نیاز ضروری توسعه پایدار کشور امری حیاتی است به طوری که بدون رفع موانع توسعه در این بخش نمی توان انتظار داشت بخش های دیگر توسعه شکوفا گردد (مطیعی لنگرودی و شمسایی، ۱۳۸۶، ۸۶).

کشاورزی یکی از اصلی ترین فعالیت های بشری است که برای انسان فواید بسیار دارد مانند تامین مواد غذایی، ایجاد شغل، توسعه اقتصادی، حفظ محیط زیست، تامین نیازهای بشری، حفظ پوشش گیاهی، ارتقای فن آوری، ارتقای سرمایه انسانی، تحقق توسعه پایدار و ... در کشورهای در حال توسعه همانند کشورهای توسعه یافته کشاورزی نقش بسیار مهمی در فرایند توسعه شهری و روستایی ایفا می کند و می توان ادعا نمود در کشورهای در حال توسعه به ویژه در مناطق روستایی کشاورزی موتور اصلی رشد و توسعه است. بسیاری معتقدند کشاورزی یک صنعت پر رونق و بسیار با اهمیت است که به طور مستقیم بر توسعه اقتصادی روستاها اثرگذار بوده و با توجه به ارتباطات گسترده آن بر ابعاد دیگر توسعه (اجتماعی-فرهنگی، کالبدی، محیطی و مدیریتی) موثر است. کشاورزی به طور بالقوه منبع اصلی تامین سرمایه برای رشد اقتصادی است (شکوری، ۱۳۸۹، ۷۷).

توسعه کشاورزی در بستر توسعه روستایی، ضمن امکان بهره برداری بهینه از آب و خاک، منابع انسانی مستقر در مناطق روستایی را فراهم می آورد و در ایجاد ساختار اقتصادی مناسب و روند مطلوب توسعه تاثیرات غیر قابل انکاری دارد. این تأثیرگذاری از طریق کمک به کاهش پدیده مخرب مهاجرت روستایی، افزایش سطح تولید ملی و کاهش قیمت ها، کاهش نیاز به واردات و جلوگیری از خروج ارز، کاهش شکاف درآمدی و افزایش سطح رفاه خانوارها نه تنها بر اقتصاد که بر اجتماع و حتی امنیت ملی کشور نیز مؤثر می افتد. لازم به ذکر است که نکته قابل تأمل در این باره، لزوم افزایش بهره وری بخش کشاورزی در جوامع روستایی برای مقابله با مشکلات موجود در این حوزه است؛ چرا که در روستاها مردم فقیر، بیکار نیستند بلکه درآمدهایشان به سبب وجود الگوی تولید سنتی با دو ویژگی طاقت فرسا و کم بازده بودن، نارساست. از این رو، مسئله اساسی در فرایند توسعه روستایی، متحول ساختن این الگوی تولید است (مومنی، ۱۳۲، ۱۷). ماهیت فعالیت های این بخش به گونه ای است که توسعه و گسترش بخش کشاورزی شکاف درآمدی خانوارهای شهری و روستایی را کاهش داده و افزایش سرمایه گذاری این بخش سبب کاهش بیکاری می گردد (بانویی، ۱۳۸۴، ۱۰۹).

در این میان بحث کشاورزی در راستای توسعه پایدار مفاهیم توسعه پایدار کشاورزی را تداعی می نماید. توسعه پایدار کشاورزی، الگویی از توسعه است که از زمین، آب و منابع ژنتیکی گیاهی و جانوری حفاظت کند از لحاظ زیست محیطی بدون تخریب، از نظر فنی مناسب و بجا از نظر اقتصادی معقول و معتبر و از نظر اجتماعی مقبول باشد (نصیری، ۱۳۷۹، ۷). که دستیابی به آن با افزایش کارایی و بهره وری، ایجاد تنوع و افزایش برگشت پذیری و به حداقل رساندن مخاطرات ممکن است (Gobeli, 2004, 97). این دو موضوع چنان با هم انطباق یافته اند که جهت دستیابی به کشاورزی در راستای توسعه پایدار شاخص های کلان و خرد در راستای دستیابی به اهداف توسعه پایدار کشاورزی تعریف می شود (وحدتی و ساریخانی، ۱۳۹۹، ۲۲). و این موضوع اهمیت بسیار توجه به فعالیت کشاورزی در راستای توسعه پایدار را نشان می دهد.

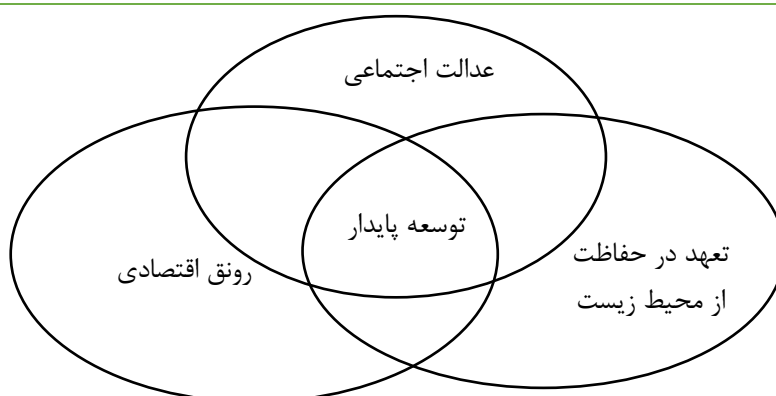
با واکاوی مطالعات اسنادی و میدانی مشخص است در کشور ما بخش کشاورزی با چالش هایی نظیر عدم افزایش سطح زیرکشت، سه برابر شدن جمعیت کشور در طی ۴۰ سال گذشته و کاهش مساحت اراضی مفید، افزایش فشار اکولوژیکی در فضاهای تولید محصولات کشاورزی (نواحی روستایی)، استفاده مکرر از زمین، استفاده نادرست و مخرب از منابع آبی، کاهش راندمان عوامل بنیادی تولید (آب و زمین) و به صرفه نبودن تولید در این بخش، پیری جمعیت بهره بردار در بخش کشاورزی و عدم رغبت جوانان به فعالیت در آن و ... مواجه بوده و این امر سبب گردیده تا این بخش مهم اقتصادی به مرور زمان دچار ناپایداری مفرط شود. از این رو با

توجه به تمامی مطالبی که در اهمیت موضوع مطرح شد و با توجه به نقش کشاورزی در مسیر توسعه، چالش های موجود مانع دستیابی به اهداف ذکر شده در مسیر توسعه پایدار روستا می باشد بنابراین لازم است با مطالعه و شناسایی چالش های بخش کشاورزی در راستای توسعه پایدار، سعی نماییم این مسیر را هموارتر نموده و این امکان فراهم گردد که با رفع چالش های شناسایی شده کیفیت زندگی روستاییان در همه ابعاد ارتقاء یابد و موجبات نگهداشت جمعیت فراهم گردد.

نواحی روستایی استان گیلان نیز مستثنی نبوده و در سالهای اخیر پیشرفت خوش تغییرات زیادی از نظر عوامل محیطی گشته است که این عوامل با عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی مرتبط بوده است. تاثیر هر یک از این عوامل در محیط بکر روستایی چالش هایی را با خود به همراه داشته که بیشترین تاثیر خود را در بخش کشاورزی گذاشته است. تغییر کاربری اراضی کشاورزی، به کارگیری بی رویه نهاده های تولید به منظور افزایش عملکرد طی دهه های اخیر و در نتیجه تخریب محیط زیست و سلامت انسان ها، اهمیت توجه به پایداری کشاورزی و استمرار تولید همراه با حفظ منابع طبیعی را دوچندان کرده است. در این راستا شناسایی چالش های توسعه کشاورزی در راستای توسعه پایدار امری ضروری به نظر می رسد تا برنامه ریزان و سیاست گذاران کشاورزی و محیط زیست بتوانند با استفاده از آن ها برنامه ریزی های مناسبی برای توسعه کشاورزی پایدار داشته باشند.

در این میان شهرستان شفت به عنوان حوزه مورد مطالعه با وسعتی معادل $681/3$ کیلومتر مربع، محدوده ای معادل $9/9$ درصد از کل مساحت استان را در بر گرفته است و از این لحاظ رتبه هشتم را بین شهرستانهای استان دارد. فاصله مرکز شهرستان از مرکز استان 27 کیلومتر است و از شمال با شهرستانهای رشت و صومعه سرا، از جنوب با شهرستان رودبار و استان زنجان، از شرق با شهرستان رشت و از غرب با شهرستان فومن همجوار است. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری، شهرستان شفت دارای 2 بخش، 2 شهر، 4 دهستان، 99 روستا و 94 آبادی دارای سکنه است. جمعیت شهرستان شفت بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال 1395 ، 54220 نفر بوده که $5/5$ درصد جمعیت استان را شامل می شود. تعداد 10312 نفر از جمعیت شهرستان شفت در نقاط شهری و 43908 نفر در نقاط روستایی زندگی می کنند. بر اساس گزارش سازمان جهاد کشاورزی استان، سطح زیر کشت محصولات کشاورزی شهرستان شفت 20538 هزارهکتار می باشد نواحی روستایی شهرستان شفت به دلیل دارا بودن مناظر زیبای طبیعی همواره پذیرای افراد زیادی از مهاجرین و افراد گردشگر غیر بومی بوده و این مناطق در سالهای اخیر با ورود افراد غیربومی و خرید خانه های ویلایی و زمینهای کشاورزی مواجه بوده و دستخوش تغییرات زیادی بخصوص در بخش کشاورزی گشته است. توسعه پایدار کشاورزی در شهرستان شفت مانند اکثر نقاط استان علاوه بر چالش های جهانی با چالش های دیگری نیز مواجه است از جمله فرسایش شدید منابع خاک، هرز روی و عدم بهره روری مناسب از منابع آب های سطحی و زیرزمینی، تخریب پوشش گیاهی و کاربرد غیر اصولی از منابع طبیعی، بالا بودن ضایعات محصولات کشاورزی، بیکاری در مناطق روستایی، دوگانگی در ساختار مناطق شهری و روستایی، عدم مدیریت توسعه روستایی، امنیت سرمایه گذاری در بخش های تولیدی، همچنین فروش زمینهای کشاورزی و باغات، ساخت و سازهای جدید، ایجاد فاصله طبقاتی در بین روستاییان و افراد مهاجر و ... گشته و این موارد خود می تواند مانع دستیابی به توسعه پایدار در مناطق روستایی گردد. لذا هرگونه برنامه ریزی نسبت به این امر می تواند برای روستاییان این شهرستان و سایر شهرستان های استان و حتی کشور بسیار اثر گذار باشد. از آنجائیکه برنامه ریزی بر پایه مطالعات استوار است لازم به نظر می رسد ابتدا با مطالعه دقیق در روستاهای شهرستان چالش های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی شناسایی و درک شوند تا بتوان در آینده راهکار مناسبی جهت رفع آنها و دستیابی به توسعه پایدار ارائه نمود. بر این اساس مقاله حاضر با هدف شناسایی چالش های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی در راستای توسعه پایدار به این سوال اصلی پاسخ دهد که مهمترین چالش های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی روستاهای شهرستان شفت در راستای توسعه پایدار کدامند؟

در زمینه مبانی نظری تحقیق می توان گفت مفهوم توسعه پایدار در نتیجه افزایش آگاهی نسبت به روابط مشکلات پیچیده زیست محیطی و موضوعات اقتصادی - اجتماعی با فقر و نابرابری و آینده ای سالم برای نوع بشر پدید آمده است. بر اساس تعریف کمیسون براتلند در 1987 می نویسد توسعه پایدار عبارت است از فرایند تغییر در استخراج منابع، مسیر سرمایه گذاری ها، و روندهای توسعه فناوری، و تعبیر نهادی، همساز و هماهنگ با قابلیت های موجود و آینده برای تأمین نیازها و برآورده ساختن آمال بشری (WCED, 1987, 10). مدل رایج توسعه پایدار از سه حلقه مجزا و اما به هم پیوسته محیط، اجتماع و اقتصاد تشکیل شده است که البته در نهایت، هر کدام از این بخش ها منفک و مستقل از دیگری است (Costanza, 1992, 83).

شکل ۱: حلقه های مدل رایج توسعه پایدار (منبع: Costanza, 1992, 83)

برای دستیابی به توسعه پایدار در سطح ملی و جهانی طرح ها توسعه باید از لحاظ زیست محیطی، پایدار باشد، از دیدگاه اقتصادی، کارا و سود آور باشد و از جنبه اجتماعی، عادلانه باشد (قدیری معصوم و عزمی، ۱۳۹۰، ۸۵). عوامل موثر در توسعه پایدار روستایی شامل عوامل موثر محیطی اکولوژیکی، کالبدی، فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی و مدیریتی می باشد (مهدوی و جلال آبادی، ۱۴۰۱، ۶۸).

در چارچوب دکترین جدید، برای غلبه بر چالش های پیش روی توسعه روستایی اندیشه توسعه پایدارمبنایی در برنامه ریزی توسعه روستایی تلقی شده است؛ در چارچوب تئوری توسعه پایدار اجتماعات روستایی و انسان روستایی با زمین زیر پایش به گونه ای توانان و یکپارچه مد نظر قرار می گیرد؛ زیرا، پایداری فضای روستایی ناظر بر ایجاد توازن میان انسان، محیط و فعالیت های اقتصادی اوست؛ به تعبیر دیگر توسعه پایدار نقطه توازن و تعادل در جهت تحقق اهداف توسعه در هر یک از ابعاد محیطی، اجتماعی و اقتصادی است (موسسه توسعه روستایی، ۱۳۸۱، ۱۳). توسعه پایدار نواحی روستایی به عنوان راهبردی جامع و پایدار منوط به وجود پایداری اقتصادی در کنار سایر ابعاد پایداری است. با این حال بی عدالتی اقتصادی، عدم ثبات سازوکارهای اقتصادی، سطوح پایین رفاه اقتصادی، فقر، بیکاری، نارضایتی شغلی و درآمدی، همواره پایداری اقتصادی نواحی روستایی را با تردید مواجه نموده است و سطوح مختلفی از نابرابری های فضایی را به همراه دارد (بخشی و همکاران، ۱۳۹۸، ۱).

استراتژی ها و یا الگوهای توسعه روستایی می توان به طرق مختلفی دسته بندی نمود. در یک نمونه سه گروه کلی تکنوکراتیک، اصلاح طلبانه و رادیکال وجود دارد و در نگاهی دیگر دو گروه عمده روش بهبود و دگرگون سازی مطرح است (ازکیا، ۱۳۹۰، ۱۵۱-۱۵۲). همچنین مکتب روهوت (تریکار، ۱۳۷۱، ۱۵۴)، مکتب نوسازی (تقی زاده طبری، ۱۳۸۸، ۹۳)، مکتب وابستگی (دینی ترکمانی، ۱۳۹۰)، مکتب فرانکفورت (جغرافیای انتقادی) (شکوئی، ۱۳۸۶، ۲۵۷) به عنوان مکتب های توسعه روستایی مطرح هستند.

توسعه کشاورزی از نظر سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد توسعه پایدار کشاورزی، الگویی از توسعه است که از زمین، آب و منابع ژنتیکی گیاهی و جانوری حفاظت کند از لحاظ زیست محیطی بدون تخریب، از نظر فنی مناسب و بجا از نظر اقتصادی معقول و معتبر و از نظر اجتماعی مقبول باشد (نصیری، ۱۳۷۹، ۷). توسعه پایدار کشاورزی فرایندی پویا و پایدار برای افزایش محصولات کشاورزی و تغییرات بهینه در جهت زندگی کشاورزان است (Whelan, 2008, 255). جهت دستیابی به پایداری در فعالیت کشاورزی شاخص ها به دو گروه شاخص های کلان و شاخص های خرد طبقه بندی کرد. شاخص های کلان معرف هایی هستند که هر کدام یکی از جنبه های پایداری را در سطح بین المللی و جهانی می سنجد و شاخص های خرد شاخص هایی هستند که با کمک داده های اولیه به سنجش پایداری در سطح های پایین تر مزرعه و میدان می پردازند. آنچه از مجموعه شاخص های میدانی و خرد بر می آید می توان آن را به سه بعد بوم شناختی (محیط زیستی)، اقتصادی و اجتماعی تقسیم کرد. شاخص های اقتصادی شامل متغیرهایی مانند کل تولیدهای مزرعه، سطح زیرکشت، تولید در واحد سطح، افزایش پس انداز یا درآمد خانواده، الگوی مصرف خانوارها، کاهش وابستگی کشاورز به کمک های دولتی، تلفیق اشتغال درون مزرعه ای و برون مزرعه ای و هزینه نهاده هاست. سطح آموزش کشاورز، میزان مهارت های مدیریتی کشاورز، میزان مشارکت در تصمیم گیری های محلی، میزان مهاجر پذیری و مهاجرت، میزان

مرگ، ظرفیت برنامه ریزی مزرعه، سن و سطح زندگی کشاورزان، وضعیت بهداشتی و تغذیه ای عضوهای خانواده کشاورزان از جمله شاخص های اجتماعی توسعه پایدار کشاورزی هستند. شاخص های محیط زیستی و بوم شناختی نیز شامل ویژگی ها و کیفیت خاک، تعادل مواد معدنی در خاک، فرسایش خاک، ظرفیت آبی خاک، دمای خاک، ویژگی ها و کیفیت آب، کاربری منابع آب، کاربری زمین ها، کاربرد آفت کشها در مزرعه، مصرف کود و سم های شیمیایی، پسماند مواد شیمیایی در فرآورده های کشاورزی، استفاده از کودهای آلی و دامی و کود سبز و تغییر اقلیم است (وحدتی و ساریخانی، ۱۳۹۹، ۲۲).

جهت بررسی دقیق تر چالش های بخش کشاورزی لازم است چالش های بخش کشاورزی کشور را بررسی می نماییم. این چالش ها عبارتند از نبود راهبردهای میان مدت و بلندمدت و ناکارآمدی و عدم استمرار سیاستها، نوسانات و میزان وابستگی امنیت غذایی به واردات، ناپایداری منابع کشاورزی (آب، خاک، منابع طبیعی و ذخایر ژنتیکی)، بالا بودن هزینه مبادله و پایین بودن رابطه مبادله بخش کشاورزی نسبت به سایر بخش ها، عدم کفایت سرمایه گذاری و بالا بودن نرخ کارمزد و پایین بودن درآمد سرانه کشاورزان، عدم تعادل سفره های آب زیرزمینی (بحران آب زیرزمینی کشور)، عدم تناسب جمعیت بهره برداران و شاغلین با ظرفیتهای بخش کشاورزی و مهاجرت از مناطق روستایی، تغییرات اقلیم و تأثیرات آن بر کشاورزی، تمرکز و گسترش امور کشاورزی در دولت و ناکارآمدی ساختار آن و عدم حمایت از گسترش خصوصی سازی بخش کشاورزی در کلیه ابعاد، ناهماهنگی برنامه های آب و کشاورزی، بالا بودن هزینه تمام شده تولید و از دست رفتن تدریجی مزیت تولید در اغلب محصولات، نارسایی زنجیره تامین، افزایش ضایعات، تفاوت فاحش قیمت تولید کننده و مصرف کننده و عدم تعادل عرضه و تقاضای محصولات کشاورزی، پایین بودن بهره وری زمین، آب و انرژی، پایین بودن سرانه زمین و خرد و پراکنده بودن آن و عدم استقرار نظام بهره برداری مناسب، محدودیت دسترسی فعالان بخش کشاورزی به تکنولوژیهای مناسب، محدود شدن مقاصد صادراتی، تأثیر روابط سیاسی بر تجارت، عدم اطمینان صادر کنندگان در انعقاد قراردادهای تجاری و عدم ثبات مقررات تجارت و بازرگانی کشور و مداخلات دولت در قیمت گذاری محصولات کشاورزی به خصوص کالاهای اساسی به ضرر تولید کننده و حمایت از واردات این کالاها بدون توجه به ظرفیت تولید داخلی (کشاورز و همکاران، ۱۴۰۰، ۸۴-۱۸).

جهت درک بهتر هر پژوهشی لازم است در مورد آن و تحقیقاتی که تا کنون انجام شده است بیشتر بدانیم. در این راستا، لازم دانسته شد در این قسمت از پژوهش به بررسی و مطالعه تحقیقات محققان و پژوهشگران در زمینه موضوع پژوهش حاضر پرداخته شود.

قنبری و برقی (۱۳۸۷) در مقاله خود با عنوان چالش های اساسی در توسعه پایدار کشاورزی ایران اظهار می دارد امروزه رشد روزافزون جمعیت، موجب نیاز بیشتر بشر به مواد غذایی گردیده که این عامل موجب گسترش تولیدات کشاورزی و تأثیرات سوء بر خاک و منابع پایه شده است. استفاده از کود و سموم دفع آفات علاوه بر آلوده سازی خاک و منابع آب های سطحی و زیرزمینی، باعث فرسایش ژنتیکی و انقراض گونه های جانوری و گیاهی نیز می شود. این فرایندها، تعادل های زیست محیطی و بومی را به تدریج بر هم می زند و پیامدهای خطرناکی را در پی دارد. بر این اساس، توسعه پایدار به منظور مدیریت و حفاظت از منابع پایه و معرفی و بکارگیری پیشرفت های فنی و ساختار تشکیلاتی مناسب در این زمینه، اقداماتی را توصیه می کند.

آوریده (۱۳۹۰) در پایان نامه خود با عنوان نقش کشاورزی در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: شهرستان فیروزآباد) می نویسد طبق آمار ارائه شده توسط مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۶، بخش کشاورزی در ایران بزرگترین بخش اقتصادی پس از بخش خدمات است و به همراه شکار، جنگلداری و ماهیگیری، از کل ارزش افزوده بخش های اقتصادی ۱۱/۳ درصد از تولید ناخالص داخلی و سهم آن در ایجاد اشتغال از میان شاغلان ۱۰ ساله و بیشتر، بدون در نظر گرفتن کارگران فصلی، ۲۲/۸ می باشد. بخش کشاورزی به مثابه بخشی محوری در رشد و توسعه اقتصادی و بخشی راهبردی در تامین نیازهای غذایی جمعیت رو به رشد، از اهمیت زیادی برخوردار است. این بخش حدود یک پنجم کل شاغلان کشور را در بر دارد و ۸۰ درصد محصولات غذایی مورد نیاز داخلی را تامین می کند.

مرادی و عمانی (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان چالش های اساسی توسعه پایدار کشاورزی و روستایی می نویسد امروزه رشد روزافزون جمعیت، موجب نیاز بیشتر بشر به مواد غذایی گردیده که موجب گسترش تولیدات کشاورزی و تأثیرات سوء بر خاک و منابع

پایه شده است. استفاده از کود و سموم دفع آفات علاوه بر آلوده سازی خاک و منابع آب های سطحی و زیرزمینی، باعث فرسایش ژنتیکی و انقراض گونه های جانوری و گیاهی نیز می شود. این فرایندها، تعادل های زیست محیطی و بومی را به تدریج برهم می زنند و پیامدهای خطرناکی را در پی دارد. بر این اساس، توسعه پایدار به منظور مدیریت و حفاظت از منابع پایه و معرفی و بکارگیری پیشرفت های فنی و ساختار تشکیلاتی مناسب در این زمینه اقداماتی را توصیه می کند.

باقری و بردبار (۱۳۹۲) در مقاله خود با عنوان شناسایی چالش های پیش روی توسعه کشاورزی دقیق در ایران اظهار می دارند نتایج حاصل از تحلیل عاملی بیانگر این بود که شش چالش زیربنایی و آموزشی، محتوایی، مدیریتی، منابع انسانی، ترویجی، و برنامه ریزی در حدود ۵۰ درصد از واریانس چالش های پیش روی توسعه کشاورزی دقیق را تبیین می کنند.

سنایی مقدم و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان ارزیابی عوامل موثر بر پایداری نظام کشاورزی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان دهدشت) می نویسند پنج عامل اجتماعی - مشارکتی، حمایت های خدماتی زیربنایی، اکولوژیکی، بهره‌وری اقتصادی و عملیات زراعی پایدار محور قادرند بیش از ۸۵ درصد از واریانس پایداری نظام کشاورزی را تبیین کنند که توجه به این عوامل در برنامه‌ریزی‌ها ضروری به نظر می‌رسد.

شریفی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان شناسایی چالش های توسعه کشاورزی پایدار در جنوب استان کرمان می نویسند که پنج عامل حمایتی - پشتیبانی، تحقیقی - ترویجی، بازارنهاد و محصول، فنی و تکنولوژیکی و فرهنگی - اجتماعی، به ترتیب توانستند ۱۹/۹٪، ۱۸/۶٪، ۱۴/۵٪، ۱۰/۴٪ و ۷/۳٪ از واریانس و در مجموع ۷۰/۹۰٪ از واریانس کل چالش های توسعه کشاورزی پایدار در جنوب استان کرمان را تبیین کنند.

یاوری و عزیز (۱۳۹۹) در مقاله خود با عنوان تحلیل موانع و چالش های عدم دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بخش کشاورزی می نویسند براساس نتایج مهمترین دلایل عدم دستیابی به اهداف برنامه‌های توسعه در بخش کشاورزی به ترتیب شامل موانع اقتصادی - سیاسی، موانع اجرایی - ساختاری، موانع علمی و موانع اجتماعی - فرهنگی می باشند.

درکه و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله خود با عنوان کارکردها و چالش های کشاورزی قراردادی در استان کرمانشاه می نویسند چالش های کشاورزی قراردادی استان کرمانشاه شامل مشکلات مربوط به عدم پایداری کافی به تعهدات اجرای قرارداد، مشکلات مربوط به مرحله راهاندازی و توسعه طرح های کشاورزی قراردادی و همچنین محدودیت طرح های کشاورزی قراردادی استان است.

شیخ زین الدین و الهی (۱۴۰۱) در مقاله خود با عنوان ارزیابی پایداری کشاورزی در استان های ایران اظهار می دارند استان هایی که در سطح ناپایداری قرار دارند در شاخص های اقتصادی - اجتماعی بویژه بذر، کود، استفاده از سیستم های نوین آبیاری و روش های مناسب کشاورزی ضعیف می باشند. بنابراین ضروری است که سرمایه گذاری بر روی زیرساخت های این شاخص ها به منظور ارتقا پایداری کشاورزی انجام شود.

صالح نیا و رفعتی (۱۴۰۲) در مقاله خود با عنوان تحلیل پویای ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی پایداری کشاورزی در استان های ایران با رویکرد شاخص ها می گوید از مهم ترین نتایج حاصل از این تحقیق می توان به وضعیت مناسب عموم استان های کشور از لحاظ تنوع کشت با استفاده از شاخص هرفیندال، لزوم کاربرد و مدیریت بهینه کودهای آلی در کلیه استان های کشور به خصوص در استان گلستان، میزان بالای مصرف سموم شیمیایی در استان های شمالی و جنوبی کشور، روند ثابت یا کاهش معنی دار شاخص کوانتومی تولید محصولات در اکثر استان ها، کاهش محسوس نرخ اشتغال جمعیت روستایی در استان چهارمحال و بختیاری، و سهم بیشتر هزینه کرد برای خرید مواد غذایی در روستاهای استان سیستان و بلوچستان اشاره کرد.

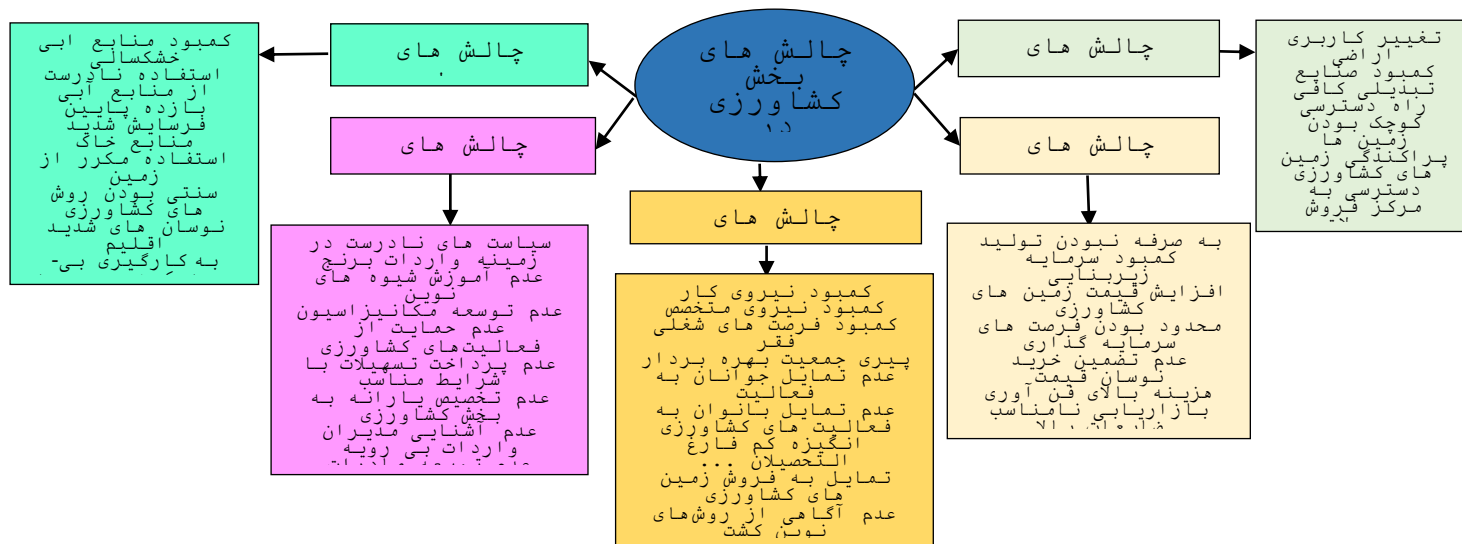
زارعی دستکردی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله خود با عنوان تحلیل پیشران های کلیدی توسعه پایدار کشاورزی در حوضه آبریز زاینده رود استان اصفهان با رویکرد اثرات متقاطع می نویسند برای آینده نگاری توسعه پایدار در کشاورزی دو پیشران کلیدی شناسایی گردید که شامل توسعه کشاورزی در محیط های کنترل شده نظیر گلخانه ها و توسعه زیرساخت ها برای ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی می شدند.

ناظمیان و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله خود با عنوان شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر بر توسعه پایدار زنجیره های کشاورزی در ایران و ارائه راهبردهای مدیریتی بهبود می نویسد عوامل اقتصادی، به ویژه سرمایه گذاری و نوآوری در فناوری های کشاورزی، دسترسی به بازارها و بهره وری، بیشترین تاثیر را بر توسعه پایدار دارند. از سوی دیگر، حفظ منابع طبیعی و استفاده از فناوری های نوین در کشاورزی نیز نقش حیاتی در بهبود پایداری زیست محیطی و افزایش بهره وری منابع دارند.

پیرامون و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله خود با عنوان اولویت بندی راهبردهای توسعه کشاورزی پایدار استان خوزستان: کاربرد روش فرآیند تحلیل شبکه ای می نویسد مهم ترین شاخص دستیابی به توسعه پایدار کشاورزی، راهکار تقویت تعاونی های تولید پایدار محصولات کشاورزی است؛ بنابراین، از الزامات ضروری مدیریت صحیح منابع تولید بخش کشاورزی استان و پایداری آن ها توجه به فعال نمودن و ایجاد تعاونی ها کشاورزی پایدار و مشارکت دادن آن ها در فرآیندهای طراحی، اجرا و بهره برداری طرح های کشاورزی می باشد.

عبادی (۱۴۰۴) در مقاله خود با عنوان کشاورزی و اقتصاد کشاورزی: چالش ها، فرصت ها و راهبردهای توسعه پایدار می نویسد ایران به عنوان یکی از کشورهای با تاریخچه طولانی در کشاورزی، نقش مهمی در تولید غذا و ایجاد اشتغال در مناطق روستایی ایفا می کند. با این حال، دهه های اخیر چالش های جدی در زمینه کشاورزی، از جمله بحران آب، فرسایش خاک، و تغییرات اقلیمی برجسته شده اند. کشاورزی سنتی که پایه اصلی این فعالیت ها بوده، اکنون قادر به تامین تقاضای روزافزون جمعیت و حفاظت از منابع طبیعی نیست. در این شرایط، کشاورزی نوین و اقتصاد کشاورزی به عنوان راه حل های کلیدی مطرح می شوند. این مقاله به بررسی جامع چالش ها، اصول کشاورزی پایدار، و فرصت های توسعه این بخش می پردازد.

در مجموع می توان از پیشنهاد تحقیق برداشت نمود که محققان بیشتر بر کشاورزی پایدار و یا عوامل موثر مثبت و منفی بر آن تکیه داشته اند و کمتر مقاله ای سعی نموده چالش های یک محدوده مطالعاتی را به طور کامل بنا به فعالیت های اقتصادی و یا اجتماعی عمده همان محدوده بررسی نماید.

شکل ۲: مدل مفهومی تحقیق

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش انجام کار توصیفی-تحلیلی است. اطلاعات مورد نیاز این پژوهش از دو روش اسنادی و مطالعات میدانی جمع آوری شده است. اطلاعات مربوط به پیشینه و سابقه موضوع، چهارچوب نظری و قلمرو پژوهش از طریق روش اسنادی و برای شناسایی چالش های بخش کشاورزی در راستای توسعه پایدار از مطالعات میدانی در قالب مشاهده، مصاحبه و ابزار پرسش نامه بهره برده شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه روستاهای شهرستان شفت می باشد که در

زمینه کشاورزی فعال هستند. شهرستان شفت دارای دو بخش احمدسرگوراب و مرکزی می باشد و جمعاً دارای ۹۴ روستا دارای سکنه هستند. ۲۰ روستا از مجموع ۹۴ روستا برای مطالعه انتخاب شده است. برای انتخاب سعی شده است در هر دهستان روستاهایی با توپوگرافی متفاوت، با در نظر گرفتن پراکندگی و جمعیت در نظر گرفته شود.

اطلاعات مورد نیاز از ۲۰ روستای منتخب به کمک ابزار پرسشنامه (۳۸۷ عدد) جمع آوری شده است. برای تعیین روایی محتوایی پرسش نامه تحقیق، از قضاوت متخصصان و افراد صاحب نظر استفاده شد که با تغییراتی در ظاهر پرسش نامه روایی صوری و روایی محتوایی پرسش نامه پژوهش مورد تایید قرار گرفت و جهت بررسی پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده خواهد شد. به همین منظور ۳۰ پرسشنامه به طور تصادفی و جهت پیش آزمون در محدوده مورد مطالعه تکمیل و ضریب پایایی آن محاسبه شده است. ضریب بدست آمده (۰/۷۶۴) نشانگر پایایی پرسشنامه بوده و به ما اجازه ادامه کار با پرسشنامه طراحی شده را می دهد. واضح است نزدیکی ضریب آلفای کرونباخ به عدد یک نشانگر همبستگی درونی بیشتر بین سؤالات بوده و به تبع آن نتیجه همگن تر و پایدارتر خواهد بود و می توان به اطلاعات جمع آوری شده از طریق پرسشنامه اعتماد نمود. پس از بررسی روایی و پایایی پرسشنامه ها به جمع آوری اطلاعات پرداخته شد.

اطلاعات جمع آوری شده در راستای اهداف مقاله به کمک نرم افزارهای Excel و Spss در قالب جدول و نمودار و تکنیک های آماری تحلیل و به کمک اتوکد و جی آی اس در قالب نقشه به تصویر کشیده شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

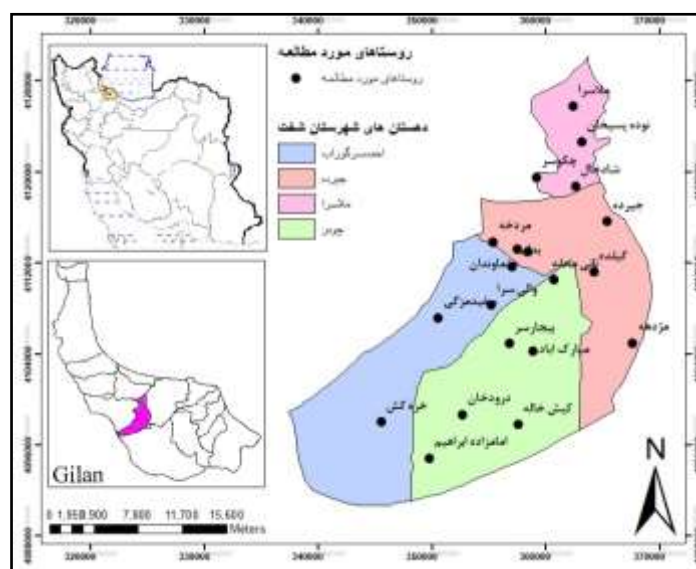
شهرستان شفت از شهرستان های استان گیلان در شمال ایران است. در جنوب غربی استان گیلان بین مدار ۳۶ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۱۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۱۱ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۳۱ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است. این شهرستان حدود ۶۸۱/۹۳ کیلومتر مربع وسعت و این شهرستان از شمال شرق به شهرستان رشت و از جنوب و جنوب شرقی به استان زنجان و شهرستان رودبار و از غرب به شهرستان فومن و صومعه سرا محدود است. شهرستان شفت به لحاظ ناهمواری ها شامل مناطق جلگه ای، کوهپایه ای، جنگلی و کوهستانی است که مهم ترین ارتفاعات آن امامزاده ابراهیم (ع) است. جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه روستاهای شهرستان شفت می باشند که در زمینه کشاورزی فعال هستند. شهرستان شفت دارای دو بخش احمدسرگوراب و مرکزی می باشد که بخش احمدسرگوراب دارای دو دهستان احمدسرگوراب و چوبر و بخش مرکزی دارای دو دهستان جیرده و ملاسرا می باشد که جمعاً دارای ۹۴ روستا دارای سکنه هستند. برای انتخاب جامعه نمونه سعی شده است در هر دهستان روستاهایی با توپوگرافی متفاوت با در نظر گرفتن پراکندگی و جمعیت در نظر گرفته شده است. در زمینه حجم نمونه از تعداد خانوار در روستاهای منتخب (۲۰ روستا) استفاده شده است. از آنجائیکه روستاهای مورد مطالعه در مجموع دارای ۳۸۰۲ خانوار می باشند بر اساس فرمول کوکران، ۳۴۸،۹ نمونه برای جمع آوری اطلاعات نیاز می باشد که بر اساس تناسب و تعداد خانوار برای هر روستا تعدادی نمونه (روش تصادفی طبقه بندی شده سهمیه ای) منظور شده است. در روستاهایی که تعداد نمونه کمتر از ۱۰ بوده است به ۱۰ نمونه افزایش داده شده است. در هر روستا یک پرسشنامه دهیاری هم اضافه شده است. .

جدول ۱. روستاهای منتخب در شهرستان شفت

بخش	دهستان	نام آبادی	جمعیت	خانوار	حجم نمونه اولیه	حجم نمونه نهایی
احمدسرگوراب		بداب	۵۴۷	۱۹۷	۱۸,۰۸	۱+۱۸
		والی سرا	۱۵۹	۵۷	۵,۲	۱+۱۰
		سفیدمزیگی	۶۴۶	۲۰۱	۱۸,۴	۱+۱۸
		خره کش	۳۶۱	۱۱۵	۱۰,۵	۱+۱۱
احمدسرگوراب		بیجارسر	۴۵۹	۱۶۱	۱۴,۷	۱+۱۵
		مبارک آباد	۲۶۲	۱۰۱	۹,۲	۱+۱۰
		تانی محله	۲۸۵	۱۰۵	۹,۶	۱+۱۰
	چوبر	کیش خاله	۲۰۷	۷۷	۷,۰۶	۱+۱۰
		درودخان	۶۱۳	۲۱۴	۱۹,۶	۱+۲۰
		امامزاده ابراهیم	۴۳۲	۱۵۸	۱۴,۵	۱+۱۵

بخش	دهستان	نام آبادی	جمعیت	خانوار	حجم نمونه اولیه	حجم نمونه نهایی
مرکزی	جیرده	مردخه	۹۰۷	۳۴۴	۳۱,۵	۱+۳۲
		آقامحله	۹۱	۳۱	۲,۸	۱+۱۰
		عثمانودان	۶۰۰	۲۱۰	۱۹,۲	۱+۱۹
		گیلده	۲۸۷	۱۰۰	۹,۱	۱+۱۰
		جیرده	۱۴۴۹	۴۸۱	۴۴,۱	۱+۴۴
		مژده	۴۴۱	۱۵۱	۱۳,۸	۱+۱۴
مالسرا	مالسرا	مالسرا	۱۵۶۱	۵۱۲	۴۶,۹	۱+۴۷
		شادخال	۶۳۲	۲۱۹	۲۰,۱	۱+۲۰
		چکوسر	۷۸۷	۲۶۵	۲۴,۳	۱+۲۴
		نوده	۲۸۳	۱۰۳	۹,۴	۱+۱۰
		مجموع	۱۱۰۰۹	۳۸۰۲	۳۴۹	۳۸۷

منبع: سازمان برنامه و بودجه استان گیلان، ۱۳۹۵

شکل ۳. نقشه پراکندگی روستاهای نمونه در شهرستان شفت

یافته ها و بحث

از آنجائیکه هدف اصلی پژوهش حاضر شناسایی چالشهای اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی شهرستان شفت در راستای توسعه پایدار می باشد، ابتدا بخش کشاورزی و سپس چالش های اقتصادی و اجتماعی آن در روستاهای مورد مطالعه بررسی شده است.

شهرستان شفت دارای ۹۴ روستا دارای سکنه می باشد که ۱۱ روستای آن کوهستانی (۱۱/۷ درصد)، ۵۷ روستا جلگه ای (۶۰,۷ درصد)، ۵ روستا کوهپایه ای (۵,۳ درصد) و ۲۱ روستا کوهپایه ای-کوهستانی (۲۲,۳ درصد) می باشد. فعالیت عمده اغلب روستاهای شهرستان ترکیبی از زراعت و باغداری و یا یکی از این دو می باشد. برخی روستاها به فعالیت هایی نظیر چاپکاری، پرورش ماهی و پرورش نوغان نیز مشغول هستند که البته به دلیل درآمد ناکافی در بخش های زراعت و باغداری است که روستاییان را ناچار به انجام چندین فعالیت به صورت همزمان می کند. اطلاعات اینگونه فعالیت ها در بررسی های اسنادی چندان مشهود نبوده است و پس از بررسی های میدانی مشخص شد.

بر اساس آمار کسب شده از جهادکشاورزی شهرستان شفت و سازمان برنامه و بودجه کشور اطلاعاتی از جمعیت، خانوار، توپوگرافی، سطوح زیر کشت زراعی و باغی روستاهای شهرستان شفت به دست آمده است. بر اساس آمار اسنادی اغلب روستاها به فعالیت های زراعی و باغی مشغولند. بر اساس بررسی های میدانی فعالیت عمده روستاهای مورد مطالعه شامل زراعت، دامداری، باغداری شامل چایکاری و درختکاری، نوغانداری، پرورش ماهی بوده است.

پس از بررسی های اسنادی و میدانی، جهت درک چالش های عمده بخش کشاورزی در روستاهای مورد مطالعه از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. اطلاعات بدست آمده از ابزار پرسشنامه پایه یافته های توصیفی و تحلیلی در راستای پاسخ به پرسش پژوهش خواهد بود. جهت تحلیل داده ها از پرسشنامه دهیاران و روستائیان استفاده شده است که در سؤالات مطرح شده، اطلاعات مورد نیازمورد پرسش قرار گرفته شده است. به عبارتی دیگر در هر روستا یک پرسشنامه دهیار و به اندازه لازم (با توجه به جمعیت روستا) پرسشنامه روستائیان پر شده است. در مجموع ۳۸۷ پرسشنامه جهت جمع آوری اطلاعات استفاده شده است.

همانگونه که اطلاعات توصیفی پاسخگویان نشان می دهد اغلب پاسخ دهندگان مرد بوده و در رده سنی ۶۰ سال و بیشتر قرار داشته اند. تحصیلات اغلب آنها زیر دیپلم و شغلشان کشاورزی بوده است. بر اساس اطلاعات جمع آوری شده از پاسخگویان افراد شاغل در روستاهای مورد مطالعه دارای ۶۹۷۰۹۰۰ مترمربع زمین زراعی، ۵۲۱۲۱۱ مترمربع زمین باغی، ۴۱۱۰ راس دام، ۴۲۰۲۰۰ مترمربع استخرپرورش ماهی، ۱۶۸ جعبه نوغان، ۱۸۰ جعبه زنبور، ۲۳ سوئیت بوده اند. آنها در زراعت به کاشت برنج، در باغداری به طور عمده کشت چای و گاه‌آ درختکاری، در دامداری پرورش گاو، گوسفند و گاه‌آ اردک مشغول بوده اند.

جدول ۲: اطلاعات توصیفی پاسخگویان

شاخص	متغیر	فراوانی	درصد	شاخص	متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۳۸۶	۹۹/۷	تحصیلات	زیر دیپلم	۲۲۹	۵۹/۲
	زن	۱	۰/۳		دیپلم	۱۰۹	۲۸/۲
	۲۰-۲۹	۵	۱/۳	کارشناسی	کاردانی	۱۴	۳/۶
سن	۳۰-۳۹	۴۷	۱۲/۲		کارشناسی	۳۰	۷/۸
	۴۰-۴۹	۱۱۷	۳۰/۲		کارشناسی ارشد و بالاتر	۵	۱/۲
۶۰ سال و بیشتر	۵۰-۵۹	۹۶	۲۴/۸	شغل	دهیار	۲۰	۵/۲
	۶۰ سال و بیشتر	۱۲۲	۳۱/۵		کشاورز	۳۶۷	۹۴/۸

در این بخش از پاسخگویان درباره چالش های کشاورزی پرسش شده است. نتایج بدست آمده نشان می دهد عمده چالش های پاسخگویان در گروه های زراعت، چایکاری، دامداری، پرورش زنبور عسل، پرورش گل محمدی، پرورش ماهی، نوغانداری قرار دارد و چون فعالیت های کشاورزی در روستاهای مورد مطالعه متفاوت است جهت درک بهتر نتایج در نهایت گروه بندی شده است.

بنا بر اطلاعات میدانی جمع آوری شده می توان چالش های بخش کشاورزی در محدوده مورد مطالعه را به صورت زیر دسته بندی نمود:

جدول ۳: چالش های عمده شناسایی شده در روستاهای شهرستان شفت

چالش های عمده بخش ...	
۱- به صرفه نبودن زراعت؛ ۲- عدم درآمد پایدار؛ ۳- قیمت پایین برنج؛ ۴- هزینه های بالا در تولید؛ ۵- گران بودن نهاده ها(مانند کود و سم)؛ ۶- کمبود نهاده؛ ۷- بی کیفیت بودن نهاده؛ ۸- دستمزد بالای کارگر؛ ۹- نبود نیروی کار متعهد و متخصص؛ ۱۰- کمبود ادوات کشاورزی؛ ۱۱- نداشتن ادوات کشاورزی؛ ۱۲- گرانی ادوات کشاورزی(خرید و اجاره)؛ ۱۳- عدم وجود مکانیک برای تعمیر ماشین آلات کشاورزی؛ ۱۴- عدم آموزش کشاورزان جهت استفاده از ماشین آلات کشاورزی؛ ۱۵- عدم حمایت جهاد در تهیه ادوات کشاورزی؛ ۱۶- عدم آموزش همگانی جهت کشت و کار توسط جهاد؛ ۱۷- عدم تحویل جوی اصلاح شده توسط جهاد؛ ۱۸- عدم تجهیز کشاورز به ماشین آلات کشاورزی توسط جهاد؛ ۱۹- عدم پرداخت تسهیلات بانک کشاورزی جهت خرید ادوات کشاورزی؛ ۲۰- عدم پرداخت تسهیلات کم بهره توسط بانک کشاورزی؛ ۲۱- عدم پوشش بیمه کشاورزی در راستای جبران خسارات وارده به کشاورزان؛ ۲۲- کمبود آب بالاخص در زمان شلتوک گیری؛ ۲۳- دیر رهاسازی آب و عدم توزیع به موقع آن؛ ۲۴- نبود متولی در زمینه انهار؛ ۲۵- نبود کانال ها و انهار بتونی؛ ۲۶- عدم توجه اداره آبیاری به حل مشکل آب؛ ۲۷- عدم لایروبی انهار؛	زراعت

چالش های عمده بخش ...

۲۸- هدر رفت آب به دلیل آبیاری سنتی و مدیریت نامناسب؛ ۲۹- روش های نادرست آبیاری؛ ۳۰- استفاده غیر مجاز از آب کشاورزی؛ ۳۱- گران بودن آب بهاء؛ ۳۲- وارثی بودن زمین های زراعی (این امر سبب تکه تکه شدن زمین و غیر قابل کاشت بودن آن می کند چون کشاورزی در قطعات کوچک صرفه اقتصادی ندارد)؛ ۳۳- تمایل به فروش زمین زراعی به افراد غیر بومی برای کسب درآمد، دادن سرمایه به فرزندان، پرداخت هزینه ازدواج، دادن جهیزه و ...؛ ۳۴- سنتی بودن شیوه زراعت؛ ۳۵- نبود کارخانه برنجکوبی مکانیزه (کارخانه های فرسوده ضایعات بسیار بالایی تولید می کنند)؛ ۳۶- دستمزد بالای کارخانه ها؛ ۳۷- نداشتن انگیزه کشاورز به زراعت به دلیل درآمد کم؛ ۳۸- نبود آینده شغلی برای کشاورزان و جوانان روستا؛ ۳۹- عدم تسطیح اراضی؛ ۴۰- نداشتن راه دسترسی مناسب؛ ۴۱- قرض پول توسط کشاورز در زمان کاشت و فروش ارزان برنج پس از برداشت جهت پرداخت قرض؛ ۴۲- عدم خرید تضمینی برنج توسط دولت؛ ۴۳- عدم حمایت مسئولان و دولت؛ ۴۴- واردات بی رویه برنج در زمان برداشت محصول؛ ۴۵- نبود آینده شغلی و بیکاری فصلی؛ ۴۶- نداشتن بیمه کشاورزی پاسخگو به خسارات؛ ۴۷- سند دار نبودن زمین های زراعی؛ ۴۸- عدم ثبات بازار در خرید برنج؛ ۴۹- تمایل فرزندان به فروش زمین های زراعی مخصوصاً زمانی که پدرانشان پیر شده اند؛ ۵۰- عدم تغییر کاربری برای فرزندان کشاورز جهت تهیه مسکن و ماندن در زمین های خود در روستا؛ ۵۱- انگیزه کم جوانان روستایی به زراعت؛ ۵۲- رفتن جوانان روستا به دلیل مشکلات اقتصادی؛ ۵۳- مشکلات موجود با منابع طبیعی از لحاظ مستثنیات؛ ۵۴- نداشتن بیمه تامین اجتماعی برای بازنشستگی

۱- به صرفه نبودن چایکاری؛ ۲- درآمد پایین چایکاری؛ ۳- قیمت پایین چای؛ ۴- عدم خرید تضمینی چای؛ ۵- دستمزد بالای کارگر؛ ۶- گران بودن نهاده؛ ۷- کمبود نهاده؛ ۸- عدم پرداخت تسهیلات بانکی جهت خرید ماشین آلات کشاورزی؛ ۹- عدم پرداخت تسهیلات کم بهره؛ ۱۰- نداشتن ماشین آلات کشاورزی؛ ۱۱- نبود راه دسترسی مناسب برای حمل بار؛ ۱۲- موانع ایجاد راه مناسب توسط منابع طبیعی و اداره راه؛ ۱۳- عدم پرداخت به موقع پول توسط دولت و کارخانه دار؛ ۱۴- نداشتن بیمه تامین اجتماعی و بیمه عمر؛ ۱۵- عدم پرداخت خسارت جهت بیمه کشاورزی؛ ۱۶- بی توجهی جهاد کشاورزی و اداره چای در زمینه دفع آفات؛ ۱۷- نبود کارخانجات مکانیزه؛ ۱۸- نبود آینده شغلی برای جوانان و انگیزه ماندن در روستا؛ ۱۹- عدم حمایت دولت از چایکاران جهت تقویت بوته چای تا محصولات مرغوب تولید شود؛ ۲۰- واردات بی رویه چای؛ ۲۱- عدم دسترسی مناسب جهت ارسال برگ چای؛ ۲۲- کمبود آب؛ ۲۳- تبلیغ چای خارجی از صدا و سیما

چایکاری

۱- نبود دام نژاد خوب؛ ۲- عدم حمایت اداره دام پزشکی از واکسناسیون دام ها؛ ۳- نبود به موقع واکسن؛ ۴- نبود راه دسترسی مناسب بالاخص به ییلاقات؛ ۵- مشکلات ایجاد شده توسط محیط زیست و منابع طبیعی؛ ۶- نبود جایگاه دام؛ ۷- گران بودن دارو درمان؛ ۸- طی مسافت طولانی جهت تهیه خوراک دام؛ ۹- نداشتن دامپزشک در روستا؛ ۱۰- قیمت پایین دام نسبت به هزینه ها؛ ۱۱- تحویل شیر به ایستگاهها به علت عدم دسترسی مستقیم به خریدار به جهت طولانی بودن راه؛ ۱۲- ارزان بودن شیر؛ ۱۳- نبود بیمه متعهد برای دامداری و پرداخت خسارت؛ ۱۴- گران بودن نهاده دامی؛ ۱۵- کمبود نهاده دامی؛ ۱۶- بی کیفیت بودن نهاده دامی؛ ۱۷- کمبود آب؛ ۱۸- عدم پرداخت وام جهت گسترش انبار و طولیه؛ ۱۹- نداشتن درآمد مستمر برای دامدار؛ ۲۰- عدم حمایت دولت از دامدار؛ ۲۱- تلفات زیاد دام به دلیل سمی بودن برخی مراتع؛ ۲۲- واردات بی رویه دام؛ ۲۳- عدم حمایت جهاد در تهیه علوفه؛ ۲۴- به صرفه نبودن دامدار؛ ۲۵- نداشتن آینده شغلی برای دامدار؛ ۲۶- نداشتن بیمه تامین اجتماعی و بازنشستگی

دامداری

۱- گران بودن دارو و عدم دسترسی به آن جهت زنبورداری؛ ۲- عدم پوشش بیمه برای زنبورداری؛ ۳- عدم تحویل نهاده با قیمت مناسب مانند شکر توسط جهاد کشاورزی؛ ۴- عدم حمایت دولت از زنبوردار؛ ۵- عدم پرداخت تسهیلات کم بهره به زنبوردار؛ ۶- عدم تحویل بره زنبور اصیل به زنبوردار

زنبورداری

۱- عدم تامین ماشین آلات کشاورزی جهت پرورش گل محمدی؛ ۲- عدم تامین کود جهت پرورش گل؛ ۳- عدم پرداخت تسهیلات بانکی جهت گسترش باغداری

پرورش گل محمدی

۱- کمبود خوراک ماهی؛ ۲- گران بودن خوراک ماهی؛ ۳- کمبود آب؛ ۴- عدم پوشش شیلات جهت تحویل دارو؛ ۵- عدم پرداخت تسهیلات جهت حفر چاه و ...؛ ۶- تلفات بسیار ماهی به دلیل بیماری و عدم حمایت شیلات؛ ۷- عدم پوشش بیمه برای خسارات وارده به پرورش دهندگان ماهی؛ ۸- کمبود دارو و درمان؛ ۹- گران بودن دارو و درمان؛ ۱۰- واردات بی رویه ماهی؛ ۱۱- قیمت پایین ماهی؛ ۱۲- عدم همکاری شیلات در تحویل بچه ماهی؛ ۱۳- عدم حمایت اداره آب در حفر چاه؛ ۱۴- عدم خرید تضمینی ماهی توسط دولت

پرورش ماهی

۱- قیمت پایین نوغان؛ ۲- به صرفه نبودن نوغانداری؛ ۳- کمبود درخت توت؛ ۴- عدم پرداخت وام جهت احداث انبار و گسترش نوغانداری؛ ۵- عدم حمایت جهاد جهت تهیه درخت توت؛ ۶- عدم حمایت بیمه جهت جبران خسارت در نوغانداری؛ ۷- عدم پرداخت به موقع پول پیله؛ ۸- عدم پرداخت تسهیلات کم بهره به نوغاندار؛ ۹- کمبود نیروی کار؛ ۱۰- گران بودن بیمه؛ ۱۱- عدم حمایت دولت از نوغاندار؛ ۱۲- نبود قیمت تضمینی برای پیله

نوغانداری

در این تحقیق با بررسی های میدانی، چالش های بخش کشاورزی در گروه های مختلف شناسایی شد. از آنجائیکه تعداد ۱۳۸ مورد شناسایی شده جهت کاهش داده ها از تکنیک تحلیل عاملی استفاده می شود. تحلیل عاملی، یکی از تکنیک های کاهش داده ها است که تعداد زیادی متغیر را به مجموعه ی کوچکتری از عامل های مهم تبدیل می کند به طوری که اطلاعات ضروری موجود در متغیرها خلاصه می شود. اکثر اوقات، زمانی که محقق بخواهد ساختار مجموعه ای از متغیرها را خلاصه کند، تحلیل عاملی به عنوان یک تکنیک اکتشافی به کار می رود. در این تحقیق ۷ گروه متفاوت زراعت، چایکاری، دامداری، زنبورداری، پرورش گل محمدی، پرورش ماهی، نوغانداری وجود دارد که به ترتیب با حروف انگلیسی شماره گذاری خواهد شد.

جدول ۴: متغیرهای انتخاب شده برای تحلیل عاملی

زراعت	چایکاری	دامداری	زنبورداری	پرورش گل محمدی	پرورش ماهی	نوغانداری
A1-A54	B1-B23	C1-C26	D1-D6	E1-E3	F1-F14	G1-G12

حال به بررسی شاخص های KMO و بارتلت می پردازیم. شاخص KMO عدد ۰٫۶۲۱ بوده که با احتیاط پذیرفته شده و سطح معناداری بارتلت ۰٫۰۰۰ در سطح خطا ۱٪ (سطح معناداری ۹۹ درصد اطمینان) می باشد که کمتر از ۰٫۰۵ است و حاکی از مناسب بودن داده ها برای تحلیل عاملی می باشد.

با اجرای دستورات تحلیل عاملی در نرم افزار SPSS متوجه می شویم ۴۵ عامل برای ۱۳۸ متغیر معرفی شده استخراج شده است که پس از دروان در مجموع ۹۷/۱۵۳ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می کنند یعنی ۹۷/۱۵۳ درصد از تغییر پذیری در ۴۵ عامل توضیح داده شده است را بیان می کند.

بر اساس این جدول، تکنیک تحلیل عاملی متغیرهای مورد بررسی را در ۴۵ عامل طبقه بندی کرده است. سپس به دلیل تعدد عامل ها و چون تحقیق در راستای توسعه پایدار است سعی می شود عامل ها در ۵ دسته چالش های کالبدی، اقتصادی، محیطی، اجتماعی- فرهنگی و مدیریتی طبقه بندی شوند تا در نهایت استخراج داده ها راحت تر صورت گیرد.

جدول ۵: متغیرهای استخراج شده در هر عامل

ردیف	عامل	نام عامل	گروه بندی
۱	عامل ۴۴	تغییر کاربری اراضی کشاورزی	چالش های کالبدی
۲	عامل ۱۷	کمبود صنایع تبدیلی کافی	
۳	عامل ۵	راه دسترسی	
۴	عامل ۶	کوچک بودن زمین ها	
۵	عامل ۷	پراکندگی زمین های کشاورزی	
۶	عامل ۳۳	دسترسی به مرکز فروش محصولات	
۷	عامل ۱۱	به صرفه نبودن تولید	
۸	عامل ۱۲	کمبود سرمایه زیربنایی در امر کشاورزی	
۹	عامل ۲۷	افزایش قیمت زمین های کشاورزی	
۱۰	عامل ۲۶	محدود بودن فرصت های سرمایه گذاری در کشاورزی	
۱۱	عامل ۲۰	عدم تضمین خرید محصولات کشاورزی	چالش های اقتصادی
۱۲	عامل ۴۲	نوسان قیمت محصولات کشاورزی	
۱۳	عامل ۲۱	هزینه بالای فن آوری کشاورزی	
۱۴	عامل ۴۰	بازاریابی نامناسب برای محصولات کشاورزی	
۱۵	عامل ۲۸	ضایعات بالای محصولات کشاورزی	
۱۶	عامل ۲۹	کمبود نیروی کار در بخش کشاورزی	
۱۷	عامل ۲۳	کمبود نیروی متخصص در زمینه کشاورزی	
۱۸	عامل ۳۰	کمبود فرصت های شغلی در بخش کشاورزی	
۱۹	عامل ۳۱	فقر در کشاورزان	
۲۰	عامل ۲۲	پیری جمعیت بهره بردار در بخش کشاورزی	چالش های اجتماعی- فرهنگی

ردیف	عامل	نام عامل	گروه بندی
۲۱	عامل ۲۴	عدم تمایل جوانان به فعالیت در بخش کشاورزی	چالش های محیطی
۲۲	عامل ۲۵	عدم تمایل بانوان به فعالیت های کشاورزی	
۲۳	عامل ۱	انگیزه کم فارغ التحصیلان برای فعالیت در بخش کشاورزی	
۲۴	عامل ۳۹	تمایل به فروش زمین های کشاورزی	
۲۵	عامل ۳۶	عدم آگاهی از روش های نوین کشت	
۲۶	عامل ۱۳	عدم استفاده از الگوی کشت مناسب	
۲۷	عامل ۱۸	کمبود منابع آبی	
۲۸	عامل ۲	خشکسالی	
۲۹	عامل ۱۴	استفاده نادرست از منابع آبی	
۳۰	عامل ۳۸	بازده پایین زمین های کشاورزی	
۳۱	عامل ۱۵	فرسایش شدید منابع خاک	
۳۲	عامل ۱۹	استفاده مکرر از زمین	
۳۳	عامل ۳	سنتی بودن روش های کشاورزی	
۳۴	عامل ۳۲	نوسان های شدید اقلیم	
۳۵	عامل ۴۳	به کارگیری بی رویه کود و سم به منظور افزایش عملکرد	
۳۶	عامل ۴	بالا بودن ضایعات محصولات کشاورزی	
۳۷	عامل ۳۴	سیاست های نادرست در زمینه واردات برنج	
۳۸	عامل ۸	عدم آموزش شیوه های نوین کشاورزی	
۳۹	عامل ۳۵	عدم توسعه مکانیزاسیون کشاورزی	
۴۰	عامل ۹	عدم حمایت از فعالیت های کشاورزی	
۴۱	عامل ۴۱	عدم پرداخت تسهیلات با شرایط مناسب به کشاورزان	چالش های مدیریتی
۴۲	عامل ۴۵	عدم تخصیص یارانه به بخش کشاورزی	
۴۳	عامل ۱۰	عدم آشنایی مدیران با کشاورزی	
۴۴	عامل ۳۷	واردات بی رویه محصولات کشاورزی	
۴۵	عامل ۱۶	عدم توسعه صادرات محصولات کشاورزی	

از آنجائیکه هدف شناسایی چالش های بخش کشاورزی در راستای توسعه پایدار است سعی شده است گروه ها در راستای آن نام گذاری شود. پس از کشف مهمترین عامل ها و دسته بندی آنها پرسشنامه دوم جهت تکمیل اطلاعات و شناسایی چالش های اقتصادی و اجتماعی استفاده شده است.

بررسی چالش های اقتصادی

از چالش های اقتصادی که کشاورزان بسیار از آن صحبت می کنند به صرفه نبودن تولید به دلیل هزینه های بسیار زیاد و درآمد کم است. آنها مدعی هستند هزینه نهاده و ماشین آلات و کارگر آنقدر گران شده که فعالیت کشاورزی به صرفه نیست. در بسیاری از موارد کشاورزان سرمایه لازم جهت ساده ترین فعالیت ها را ندارند مانند ساخت یک انبار یا طولیه و نمی توانند تسهیلات لازم را از بانک های عمل دریافت کنند. البته دلیل آن را بهره بالا و یا نداشتن سند می دانند به همین دلیل خواستار سند دار شدن زمین های زراعی خود هستند تا بتواند از آنها به عنوان ضامن وام های خود استفاده کنند. افزایش قیمت زمین های کشاورزی نیز دلیل دیگری بر نارضایتی از درآمد کشاورزی است. چون فرزندان به والدین خود اصرار می ورزند با فروش یک تکه زمین سود چند سال یکدفعه بدست خواهد آمد. در برخی روستاها دیده شد والدین به دلیل ازدواج فرزندان زمین های کشاورزی خود را فروخته اند. در برخی موارد والدین بخشی از زمین های خود را جهت تامین سرمایه فرزندان می فروشند اما چون در روستا موقعیت سرمایه گذاری وجود ندارد فرزندان مایل به ماندن در روستاها نیستند. آنها معتقدند اگر سرمایه ای هم وجود داشته باشد فرصت سرمایه گذاری نیست. در برخی روستا دولت خرید چای و نوغان را تضمین می نماید اما در مقابل خرید برنج ضمانتی ندارد از سوی دیگر در زمان برداشت برنج، واردات برنج رخ می دهد که خود سبب نوسان قیمت شده و خریدار کم می شود. در این زمان آنها انبارها و کارخانه ها را از برنجی پر می کنند که

هزینه‌های بسیار زیادی را بر آنها تحمیل کرده و چه بسا تعدادی برای پرداخت هزینه کاشت و برداشت پول قرض کردند و حال برای پرداخت پول و سود آن مشکل داشته و مجبورند محصول را ارزان بفروشند. از هزینه‌های بالای کشاورزی هزینه ماشین آلات کشاورزی است. کشاورزان معتقدند برای خرید ماشین آلات لازم باید حداقل ۶۰۰ تا ۷۰۰ میلیون پول داشت و تهیه این پول بدون کمک بانک‌ها ممکن نخواهد بود. از دیگر مشکلات کشاورزان بازاریابی محصولات آنهاست. امروزه بیشتر زارعان، برنج‌های خود را کنار کارخانه‌ها دپو می‌کنند و خود سعی در فروش آن دارند به همین دلیل برخی به قیمت مناسب و برخی به اجبار به قیمت پایین‌تر می‌فروشند. با بررسی روستاهای مورد مطالعه دیده شد اغلب کارخانه‌های برنج کوبی مکانیزه نیستند و دستگاه‌های قدیم باعث می‌شود ضایعات محصول بیشتر شود و به کشاورزان ضرر وارد کند.

در این بخش نظر پاسخگویان در زمینه این مولفه‌ها مورد پرسش قرار گرفته شده است. پاسخگویان معتقدند به صرفه نبودن تولید تاثیر خیلی زیاد، کمبود سرمایه زیربنایی در امر کشاورزی تاثیر زیاد، افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی تاثیر خیلی کم، محدود بودن فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشاورزی تاثیر زیاد، عدم تضمین خرید محصولات کشاورزی تاثیر زیاد، نوسان قیمت محصولات کشاورزی تاثیر زیاد، هزینه بالای فن آوری کشاورزی تاثیر زیاد، بازاریابی نامناسب برای محصولات کشاورزی تاثیر زیاد، ضایعات بالای محصولات کشاورزی تاثیر خیلی زیاد بر اقتصاد کشاورزان داشته است.

بنابراین نتایج به صرفه نبودن تولید با میانگین ۴٫۸۵ و هزینه بالای فن آوری کشاورزی با میانگین ۴٫۲۷، بازاریابی نامناسب برای محصولات کشاورزی با میانگین ۴٫۲۲ مهمترین چالش‌های اقتصادی هستند.

جدول ۶: بررسی چالش‌های اقتصادی

شرح	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
به صرفه نبودن تولید	۳	۲	۲	۳۶	۳۴۴	۴/۸۵	۰/۵۱
	۰/۸	۰/۵	۰/۵	۹/۳	۸۸/۹		
کمبود سرمایه زیربنایی در امر کشاورزی	۲	۶	۱۰۸	۱۴۱	۱۳۰	۴/۰۱	۰/۸۵
	۰/۵	۱/۶	۲۷/۹	۳۶/۴	۳۳/۶		
افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی	۱۸۳	۱۳۹	۲۶	۲۵	۱۴	۱/۸۳	۱/۰۵
	۴۷/۳	۳۵/۹	۶/۷	۶/۵	۳/۶		
محدود بودن فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشاورزی	۱	۱۱	۷۱	۱۸۷	۱۱۷	۴/۰۵	۰/۷۹
	۰/۳	۲/۸	۱۸/۳	۴۸/۳	۳/۳		
عدم تضمین خرید محصولات کشاورزی	۱	۱۱	۶۱	۲۲۵	۸۹	۴/۰۰۸	۰/۷۲
	۰/۳	۲/۸	۱۵/۸	۵۸/۱	۲۳		
نوسان قیمت محصولات کشاورزی	۰	۱۳	۸۱	۱۹۹	۸۷	۳/۹۷	۰/۷۷
	۰	۳/۴	۲۰/۹	۵۱/۴	۲۶/۳		
هزینه بالای فن آوری کشاورزی	۰	۲	۴۷	۱۸۱	۱۵۷	۴/۲۷	۰/۶۷
	۰	۰/۵	۱۲/۱	۴۶/۸	۴۰/۶		
بازاریابی نامناسب برای محصولات کشاورزی	۲	۱۰	۳۸	۱۸۸	۱۴۹	۴/۲۲	۰/۷۶
	۰/۵	۲/۶	۹/۸	۴۸/۶	۳۸/۵		
ضایعات بالای محصولات کشاورزی	۵	۳۲	۲۷	۱۵۲	۱۷۱	۴/۱۷	۰/۹۶
	۱۳	۸/۳	۷	۳۹/۳	۴۴/۲		

بررسی چالش‌های اجتماعی-فرهنگی

آنچه به عنوان چالش‌های اجتماعی-فرهنگی مطرح است از دل جامعه کشاورزی شهرستان شفت برآمده است. کمبود نیروی کار در بخش کشاورزی و کمبود نیروی متخصص در زمینه کشاورزی از مشکلات عمده کشاورزان شهرستان است. آنها مدعی هستند که نیروی کار بسیار گران است و گاهی آنها نیز تنها برای کسب درآمد روزانه کار می‌کنند. در روستاها نیز اغلب نیروی متخصص که راهنمای سایرین باشد و یا تجربه موفق داشته باشد وجود ندارد و کشاورزان معتقدند در این زمینه باید جهاد کشاورزی و دولت کمک

کند. از دیگر مشکلات روستاییان کمبود فرصت های شغلی در بخش کشاورزی است که دامنگیر خود کشاورزان و فرزندان آنها می شود. به همین دلیل کشاورزان مجبورند فعالیت های متنوع کشاورزی داشته و یا حتی به شغلی غیر کشاورزی نیز مشغول باشند تا بتوانند با مشکلات مالی مواجه شوند. فقر در کشاورزان و پیری جمعیت بهره بردار در بخش کشاورزی دلایلی است که برخی زمین های کشاورزی رها شده اند و شاید جوانان آنها امید دارند با رهاسازی زمین های متمر آنها را به قیمت مناسب تری بفروشند زیرا دیگر تمایل به فعالیت در بخش کشاورزی ندارند. از آنجائیکه اغلب پاسخگویان ما مرد بودند جملگی ادعا داشتند بانوان جوان دیگر مانند گذشته به فعالیت های کشاورزی تمایل ندارند. آنها اگر درس خوانده باشند که مایلند از روستا بروند تعدادی به بهانه ازدواج و تعدادی به بهانه ادامه تحصیل. آلهایی هم که درس خوانده اند دیگر روستا را مکان مناسبی برای فعالیت نمی بینند. به همین دلیل تمایل برای فروش زمین های کشاورزی بالا رفته است. یکی از چالش هایی که کشاورزان با آن مواجه هستند کمبود منبع یا مطلعی است که بتواند اطلاعات لازم آنها را تامین کند به عنوان مثال در زمین شیوه های نوین کشت، الگوی مناسب کشت و ... در بسیاری موارد روستاییان از جهاد کشاورزی انتظار دارند تا کلاس های ترویج برگزار نماید تا اطلاعات مورد نیاز آنها را تامین کند. حتی در استفاده از ماشین آلاتی که در اختیار دارند و یا تعمیر و تجهیز امکانات خود نیاز به مشاور و راهنما و یا آموزش دارند.

در این بخش نظر پاسخگویان در زمینه این مولفه ها مورد پرسش قرار گرفته شده است. پاسخگویان معتقدند به کمبود نیروی کار در بخش کشاورزی تاثیر زیاد، کمبود نیروی متخصص در زمینه کشاورزی تاثیر زیاد، کمبود فرصت های شغلی در بخش کشاورزی تاثیر زیاد، فقر در کشاورزان تاثیر خیلی زیاد، پیری جمعیت بهره بردار در بخش کشاورزی تاثیر خیلی زیاد، عدم تمایل جوانان به فعالیت در بخش کشاورزی تاثیر خیلی زیاد، عدم تمایل بانوان به فعالیت های کشاورزی تاثیر خیلی زیاد، انگیزه کم فارغ التحصیلان برای فعالیت در بخش کشاورزی تاثیر خیلی زیاد، تمایل به فروش زمین های کشاورزی تاثیر خیلی زیاد، عدم آگاهی از روش های نوین کشت تاثیر زیاد، عدم استفاده از الگوی کشت مناسب تاثیر زیاد بر کشاورزی در شهرستان شفت دارد.

بنابراین نتایج فقر در کشاورزان با میانگین ۴٫۹۸ و پیری جمعیت بهره بردار در بخش کشاورزی با میانگین ۴٫۹۶، عدم تمایل جوانان به فعالیت در بخش کشاورزی با میانگین ۴٫۹۵ مهمترین چالش های اجتماعی- فرهنگی هستند.

جدول ۷: بررسی چالش های اجتماعی- فرهنگی

شرح	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
کمبود نیروی کار در بخش کشاورزی	۰	۰	۶	۲۰۹	۱۷۲	۴/۴۳	۰/۵۳
درصد	۰	۰	۱/۶	۵۴	۴۴/۴		
کمبود نیروی متخصص در زمینه کشاورزی	۰	۰	۱۱	۲۶۴	۱۱۲	۴/۲۶	۰/۵۰۰
درصد	۰	۰	۲/۸	۶۸/۳	۲۸/۹		
کمبود فرصت های شغلی در بخش کشاورزی	۰	۰	۱۲	۲۴۳	۱۳۲	۴/۳۱	۰/۵۳
درصد	۰	۰	۳/۱	۶۲/۸	۳۴/۱		
فقر در کشاورزان	۰	۰	۱	۳	۳۸۳	۴/۹۸	۰/۱۳
درصد	۰	۰	۰/۳	۰/۸	۹۸/۹		
پیری جمعیت بهره بردار در بخش کشاورزی	۰	۰	۳	۹	۳۷۵	۴/۹۶	۰/۲۳
درصد	۰	۰	۰/۸	۲/۳	۹۶/۹		
عدم تمایل جوانان به فعالیت در بخش کشاورزی	۰	۰	۳	۱۲	۳۷۲	۴/۹۵	۰/۲۴
درصد	۰	۰	۰/۸	۳/۱	۹۶/۱		
عدم تمایل بانوان به فعالیت های کشاورزی	۰	۰	۳	۱۷	۳۶۷	۴/۹۴	۰/۲۷
درصد	۰	۰	۰/۸	۴/۴	۹۴/۸		
انگیزه کم فارغ التحصیلان برای فعالیت در بخش کشاورزی	۰	۰	۳	۲۲	۳۶۲	۴/۹۳	۰/۲۹
درصد	۰	۰	۰/۸	۵/۷	۹۳/۵		
تمایل به فروش زمین های کشاورزی	۲	۳	۵	۲۰	۳۵۷	۴/۸۸	۰/۴۹
درصد	۰/۵	۰/۸	۱/۳	۵/۲	۹۲/۲		
عدم آگاهی از روش های نوین کشت	۰	۹	۳۴	۱۸۹	۱۵۵	۴/۲۷	۰/۷۱
تعداد							

شرح	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین	انحراف معیار
عدم استفاده از الگوی کشت مناسب	۰	۲/۳	۸/۸	۴۸/۸	۴۰/۱	۴/۱۱	۰/۷۵
تعداد	۰	۱۱	۵۸	۱۹۶	۱۲۲		
درصد	۰	۲/۸	۱۵	۵۰/۶	۳۱/۵		

بنابراین به صرفه نبودن تولید مهمترین چالش‌های اقتصادی و فقر در کشاورزان مهمترین چالش‌های اجتماعی-فرهنگی هستند که در محدوده مورد مطالعه کشاورزان با آنها مواجه می‌باشند.

حال پس از شناسایی چالش‌های اقتصادی و اجتماعی آنها را به تفکیک روستاهای مورد مطالعه بررسی می‌نماییم.

جدول ۸: بررسی چالش‌های اقتصادی به تفکیک روستا

روستا	به صرفه نبودن تولید	زیربنایی	کمبود سرمایه	زمین کشاورزی	افزایش قیمت	سرمایه گذاری	فرصت های محدود بودن	عدم تضمین خرید	نوسان قیمت	هزینه بالای فن آوری	بازاریابی نامناسب	ضایعات بالا	چالش های اقتصادی
خره کش	۵/۰۰	۴/۵۸	۴/۷۵	۴/۱۷	۴/۰۸	۴/۶۷	۴/۹۲	۴/۵۸	۴/۱۹	۵			
والی سرا	۵/۰۰	۴/۸۲	۴/۶۴	۴/۲۷	۴/۵۵	۴/۸۲	۴/۰۹	۴/۵۸	۳/۰۹	۴/۰۷	۷		
سفید مزگی	۴/۹۵	۴/۵۳	۴/۶۸	۳/۹۵	۴/۱۶	۴/۵۸	۴/۳۲	۴/۵۸	۳/۷۴	۴/۰۴	۹		
بداب	۴/۱۶	۴/۱۱	۳/۳۲	۳/۸۴	۴/۲۱	۴/۸۹	۳/۱۶	۴/۸۹	۲/۴۷	۳/۷۱	۱۷		
امام زاده ابراهیم	۴/۶۳	۴/۳۸	۴/۳۱	۳/۸۸	۳/۸۱	۴/۰۶	۴/۵۶	۴/۵۶	۴/۷۵	۳/۹۷	۱۰		
بیجارسر	۴/۷۵	۴/۸۱	۴/۸۱	۱/۸۸	۴/۸۱	۴/۸۸	۵/۰۰	۴/۹۴	۴/۶۹	۴/۵۱	۲		
درودخان	۴/۶۷	۴/۵۲	۴/۵۲	۲/۳۸	۴/۳۳	۴/۳۸	۴/۲۴	۴/۳۸	۴/۳۳	۴/۱۳	۶		
کیش خاله	۵/۰۰	۴/۹۱	۵/۰۰	۱/۸۲	۵/۰۰	۴/۶۴	۵/۰۰	۴/۹۱	۴/۶۴	۴/۵۵	۱		
مبارک آباد	۵/۰۰	۴/۸۲	۴/۸۲	۲/۰۹	۴/۸۲	۴/۸۲	۴/۸۲	۴/۸۲	۴/۷۳	۴/۵۱	۳		
تانی محله	۴/۸۲	۴/۹۱	۴/۶۴	۲/۲۷	۴/۵۵	۴/۱۸	۴/۷۳	۴/۶۴	۴/۸۲	۴/۳۹	۴		
مژده	۵/۰۰	۴/۱۳	۳/۹۳	۳/۴۰	۳/۶۰	۳/۸۷	۳/۹۳	۳/۲۰	۴/۴۷	۴/۰۶	۸		
جیرده	۴/۸۷	۳/۴۹	۳/۹۸	۱/۹۱	۴/۰۰	۳/۹۱	۴/۲۴	۴/۴۷	۴/۷۱	۳/۹۵	۱۱		
مردخه	۴/۷۳	۴/۲۷	۳/۶۷	۲/۳۶	۳/۵۵	۳/۹۷	۴/۶۴	۳/۵۵	۲/۶۱	۳/۷۰	۱۸		
گیلده	۵/۰۰	۳/۴۵	۳/۷۳	۱/۵۵	۳/۹۱	۳/۹۱	۴/۱۸	۴/۳۶	۴/۵۵	۳/۸۵	۱۴		
عثمان‌ندان	۴/۸۵	۴/۶۰	۴/۱۵	۳/۹۵	۳/۲۰	۳/۶۰	۴/۳۰	۴/۶۵	۳/۹۰	۳/۹۰	۱۳		
آقا محله	۵/۰۰	۳/۸۲	۳/۹۱	۱/۷۳	۴/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	۴/۳۶	۴/۷۳	۳/۹۵	۱۲		
ملاسرا	۴/۹۶	۳/۲۹	۳/۹۰	۳/۸۸	۳/۶۵	۳/۷۹	۳/۹۴	۴/۱۷	۳/۶۶	۳/۶۶	۱۹		
شادخال	۴/۹۵	۳/۴۳	۳/۵۷	۳/۸۱	۳/۹۵	۴/۰۰	۴/۲۹	۴/۵۲	۳/۷۴	۳/۷۴	۱۶		
چکوسر	۵/۰۰	۳/۰۸	۳/۲۰	۳/۶۸	۳/۸۰	۳/۷۶	۳/۸۸	۴/۱۶	۳/۵۳	۳/۵۳	۲۰		
نوده	۴/۹۱	۳/۴۵	۳/۷۳	۳/۸۲	۳/۷۳	۴/۰۰	۴/۴۵	۴/۴۵	۳/۸۰	۳/۸۰	۱۵		

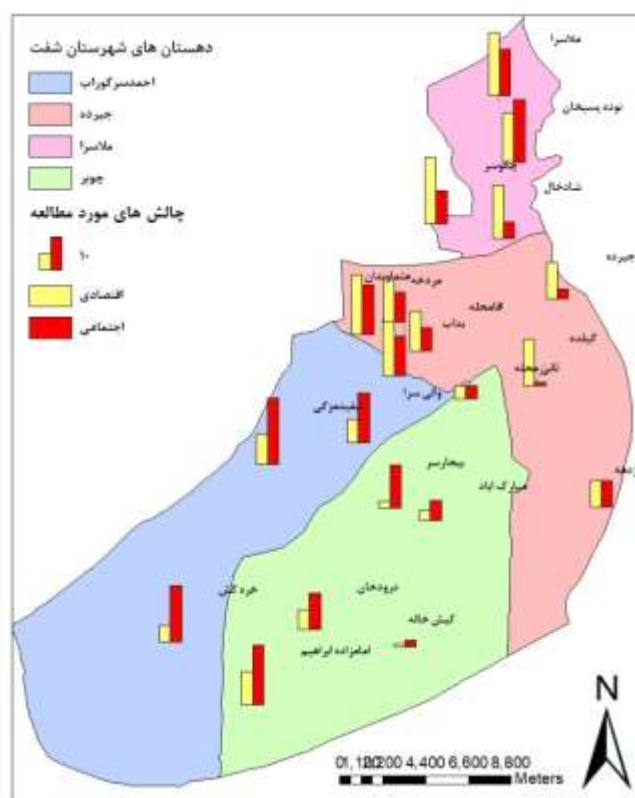
بنا بر نتایج بدست آمده چالش‌های اقتصادی بیشترین تاثیر را در روستای کیش خاله و کمترین تاثیر را در روستای چکوسر داشته

است.

جدول ۹: بررسی چالش های اجتماعی- فرهنگی به تفکیک روستا

روستا	کمبود نیروی کار	کمبود نیروی متخصص	کمبود فرصت های شغلی	فقر در کشاورزان	پیری جمعیت بهره بردار	عدم تمایل جوانان به فعالیت	عدم تمایل بانوان به فعالیت	انگیزه کم فارغ التحصیلان برای فعالیت	تمایل به فروش زمین های کشاورزی	عدم آگاهی از روش های نوین کشت	عدم استفاده از الگوی کشت مناسب	چالش های اجتماعی- فرهنگی
خره کش	۴/۵۰	۴/۲۵	۴/۱۷	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۳/۶۷	۳/۴۲	۴/۵۵
والی سرا	۴/۸۲	۴/۶۴	۴/۰۹	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۳/۳۶	۳/۴۵	۴/۵۸
سفید مزگی	۴/۶۳	۴/۳۲	۴/۲۱	۴/۸۹	۴/۷۹	۴/۷۴	۴/۷۹	۴/۷۹	۴/۳۷	۳/۴۷	۳/۴۷	۴/۴۱
بداب	۴/۸۴	۴/۴۲	۴/۳۷	۵/۰۰	۴/۹۵	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۹۵	۵/۰۰	۳/۷۹	۳/۶۸	۴/۶۴
امام زاده ابراهیم	۴/۳۸	۴/۳۱	۴/۱۳	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۸۸	۴/۸۱	۴/۶۹	۴/۷۵	۴/۱۳	۳/۸۱	۴/۵۳
بیجار سر	۴/۴۴	۴/۲۵	۴/۱۹	۴/۹۴	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۹۴	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۲۵	۳/۷۵	۴/۶۱
درودخان	۴/۳۸	۴/۱۴	۴/۲۹	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۹۵	۵/۰۰	۴/۹۵	۴/۳۸	۴/۱۰	۴/۶۵
کیش خاله	۴/۳۶	۴/۳۶	۴/۴۵	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۷۳	۴/۴۵	۴/۷۶
مبارک آباد	۴/۲۷	۴/۱۸	۴/۲۷	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۴	۴/۳۶	۴/۷۰
تانی محله	۴/۷۳	۴/۴۵	۴/۵۵	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۹۱	۴/۹۱	۴/۸۲	۵/۰۰	۴/۳۶	۴/۲۷	۴/۷۳
مژده	۴/۳۳	۴/۲۰	۴/۲۷	۵/۰۰	۴/۹۳	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۵۳	۴/۲۷	۴/۶۸
جبرده	۴/۵۶	۴/۴۲	۴/۲۷	۵/۰۰	۴/۹۸	۴/۹۸	۴/۹۸	۵/۰۰	۴/۹۶	۴/۶۴	۴/۳۶	۴/۷۴
مردخه	۴/۸۵	۴/۴۸	۴/۵۲	۵/۰۰	۴/۹۷	۴/۹۷	۴/۸۸	۴/۸۸	۴/۸۲	۴/۴۸	۳/۵۲	۴/۵۸
گیلده	۴/۶۴	۴/۴۵	۴/۴۵	۵/۰۰	۴/۹۱	۴/۹۱	۴/۹۱	۴/۹۱	۴/۸۲	۱/۷۳	۴/۸۲	۴/۷۷
عثمانوندان	۴/۴۵	۴/۲۰	۴/۴۰	۵/۰۰	۴/۹۵	۴/۹۵	۴/۹۵	۴/۹۵	۴/۵۵	۴/۶۰	۴/۵۰	۴/۶۸
آقا محله	۴/۱۸	۴/۰۹	۴/۵۵	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۹۱	۴/۹۱	۴/۸۲	۴/۵۵	۴/۶۴	۴/۶۹
ملاسرا	۴/۰۰	۳/۹۸	۴/۱۷	۴/۹۸	۴/۹۶	۴/۹۴	۴/۹۴	۴/۹۲	۴/۹۲	۴/۳۵	۴/۲۷	۴/۵۸
شادخال	۴/۲۴	۴/۲۴	۴/۴	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۹۵	۴/۹۵	۴/۹۵	۴/۹۰	۴/۶۲	۴/۵۷	۴/۷۲
چکوسر	۴/۱۲	۴/۱۲	۴/۲۸	۵/۰۰	۴/۹۶	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۵/۰۰	۴/۶۴	۴/۳۲	۴/۶۸
نوده	۴/۲۷	۳/۹۱	۴/۳۶	۴/۹۱	۴/۸۲	۴/۸۲	۴/۸۲	۴/۷۳	۴/۷۳	۴/۲۷	۴/۰۹	۴/۸۲

بنا بر نتایج بدست آمده چالش های اجتماعی- فرهنگی بیشترین تاثیر را در روستای گیلده و کمترین تاثیر را در روستای سفیدمزگی داشته است.

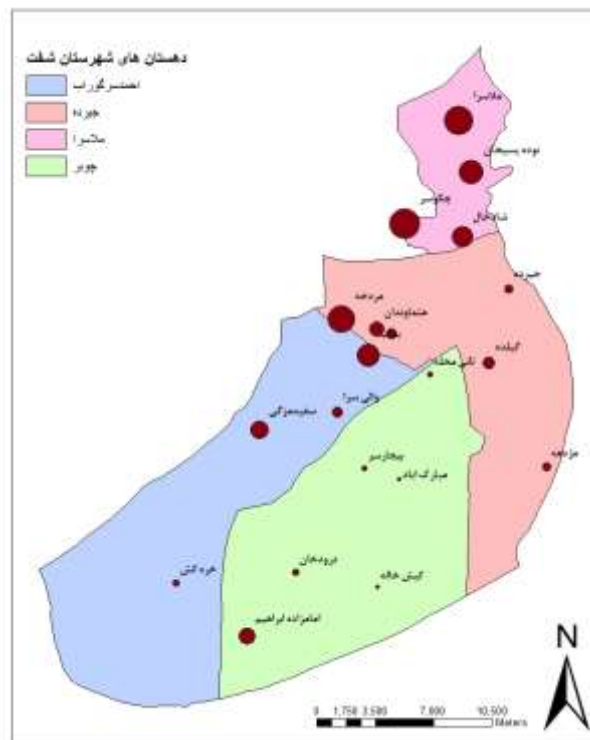
شکل ۴-۵: بررسی چالش‌های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی به تفکیک روستا

در شکل بالا می‌توان قدرت چالش‌های اقتصادی و اجتماعی را در روستاهای مورد مطالعه به تفکیک مشاهده نمود.

حال روستاها را بر اساس چالش‌های اقتصادی و اجتماعی شناسایی شده در بخش کشاورزی رتبه‌بندی می‌کنیم. برای این منظور از تکنیک کوپراس استفاده شده است. در این تکنیک ابتدا به تشکیل ماتریس تصمیم کوپراس می‌پردازیم که همان ماتریس معیار-گزینه است. در گام بعد وزن شاخص‌ها به روش آنالیز سلسله‌ای محاسبه شده و سپس به تعیین معیارهای مثبت و منفی می‌پردازیم. معیارهای مثبت معیارهایی هستند که افزایش آن باعث بهتر شدن شرایط و معیارهای منفی معیارهایی هستند که کاهش آن باعث بهتر شدن شرایط می‌شود. در گام بعد اقدام به نرمال سازی ماتریس تصمیم نموده و به محاسبه مجموع وزن‌ها (مثبت و منفی به طور جداگانه) می‌پردازیم. گام آخر رتبه‌بندی نهایی روستاهای مورد مطالعه است.

جدول ۱۰. نتیجه تکنیک کوپراس شامل درجه اهمیت، درصد، رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه

روستا	Q	N	رتبه	روستا	Q	N	رتبه
خره کش	۰/۰۵۰۶۴	۹۳/۷۹۶	۶	مژده	۰/۰۵۰۵۵	۹۳/۶۱۶	۷
والی سرا	۰/۰۵۰۰۵	۹۲/۶۹۱	۹	جیرده	۰/۰۵۰۱۸	۹۲/۹۴۹	۸
سفید مزگی	۰/۰۴۸۹۴	۹۰/۶۳۸	۱۴	مردخه	۰/۰۴۷۷۳	۸۸/۴۰۰	۱۸
بداب	۰/۰۴۸۱۲	۸۹/۱۲۷	۱۶	گیلده	۰/۰۴۹۶۸	۹۲/۰۰۷	۱۱
امام زاده ابراهیم	۰/۰۴۹۱۵	۹۱/۰۲۸	۱۳	عثمان‌وندان	۰/۰۴۹۵۳	۹۱/۷۴۱	۱۲
بیجارسر	۰/۰۵۳۰۱	۹۸/۱۷۶	۳	آقا محله	۰/۰۴۹۹۱	۹۲/۴۳۸	۱۰
درودخان	۰/۰۵۰۸۳	۹۴/۱۵۲	۵	ملاسرا	۰/۰۴۷۴۹	۸۷/۹۵۱	۱۹
کیش خاله	۰/۰۵۳۹۹	۱۰۰/۰۰۰	۱	شادخال	۰/۰۴۸۷۰	۹۰/۲۰۰	۱۵
مبارک آباد	۰/۰۵۳۴۳	۹۸/۹۵۷	۲	چکوسر	۰/۰۴۷۱۸	۸۷/۳۸۷	۲۰

شکل ۴. بررسی چالش

های اقتصادی و اجتماعی

بخش کشاورزی در روستاهای مورد مطالعه

بدین ترتیب بر اساس مطالعات انجام شده می توان ادعا نمود چالش های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی بیشترین تاثیر را در روستای کیش خاله و کمترین تاثیر را بر روستای چکوسر داشته اند. لازم به ذکر است جهت دستیابی به توسعه پایدار ابتدا باید در روستاهایی که بیشتر از سایر روستاها دارای چالش هستند برنامه ریزی شود.

نتیجه گیری

بخش کشاورزی در مناطق روستایی یکی از مهمترین و پراثرترین بخش های رسیدن به توسعه می باشد که ارتباط متقابل با توسعه پایدار داشته و بطور مستقیم بر نوع و کیفیت زندگی روستاییان موثر است. تقویت این بخش که شامل فعالیت های متفاوت در روستاهای مختلف است مسیر رسیدن به توسعه پایدار در روستاها را هموار می نماید و این امر ممکن نیست مگر با شناسایی چالش ها و مشکلات موجود در بخش کشاورزی روستاها. با شناسایی چالش های بخش کشاورزی قادر خواهیم بود موثرترین و کم اثرترین چالش ها در مسیر توسعه پایدار را بیابیم و با سنجش چالش های اساسی در رفع آن ها تلاش نماییم. مطالعه حاضر با هدف شناسایی چالش های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی در راستای توسعه پایدار در چند گام اصلی انجام شده، در گام نخست منابع و مستندات موضوع مورد بررسی قرار گرفته که نشان می دهد در راستای شناسایی چالش های کشاورزی (قنبری و برقی، ۱۳۸۷)، (مرادی و عمانی، ۱۳۹۱)، (باقری و بردبار، ۱۳۹۲)، (شریفی و همکاران، ۱۳۹۸)، (درکه و همکاران، ۱۴۰۰) و تحلیل موانع و چالش ها (یاوری و عزیزی، ۱۳۹۹) و کشاورزی در راستای پایداری (آوردیده، ۱۳۹۰)، (سنایی مقدم و همکاران، ۱۳۹۶)، (شیخ زین الدین و الهی، ۱۴۰۱)، (صالح نیا و رفعتی، ۱۴۰۲)، (زارعی دستگردی و همکاران، ۱۴۰۲) می باشد. در گام بعد سعی شده است به کمک مطالعات میدانی و تکمیل پرسشنامه از دهیاران و کشاورزان محترم روستاهای مورد مطالعه (۲۰ روستای منتخب در شهرستان شفت) فعالیت های عمده کشاورزی شهرستان شناسایی گردد. بر اساس بررسی های میدانی فعالیت عمده روستاهای مورد مطالعه شامل زراعت، دامداری، باغداری شامل چایکاری و درختکاری، نوغانداری، پرورش ماهی بوده است. سپس چالش های هر بخش شناسایی و گروه بندی شده است. در این مرحله ۱۳۸ چالش عمده در بخش های مذکور شناسایی شد که به دلیل تعدد از تکنیک تحلیل عاملی استفاده

گردید. بر اساس نتایج ۴۵ عامل شناسایی و در ۵ گروه چالش‌های کالبدی، اقتصادی، محیطی، اجتماعی-فرهنگی و مدیریتی طبقه‌بندی شدند.

چالش‌های اقتصادی شامل به صرفه نبودن تولید، کمبود سرمایه زیربنایی در امر کشاورزی، افزایش قیمت زمین‌های کشاورزی، محدود بودن فرصت‌های سرمایه‌گذاری در کشاورزی، عدم تضمین خرید محصولات کشاورزی، نوسان قیمت محصولات کشاورزی، هزینه بالای فن‌آوری کشاورزی، بازاریابی نامناسب برای محصولات کشاورزی، ضایعات بالای محصولات کشاورزی می‌باشد. بر اساس نتایج به صرفه نبودن تولید با میانگین $4/85$ و هزینه بالای فن‌آوری کشاورزی با میانگین $4/27$ ، بازاریابی نامناسب برای محصولات کشاورزی با میانگین $4/22$ مهمترین چالش‌های اقتصادی هستند.

چالش‌های اجتماعی-فرهنگی شامل کمبود نیروی کار در بخش کشاورزی، کمبود نیروی متخصص در زمینه کشاورزی، کمبود فرصت‌های شغلی در بخش کشاورزی، فقر در کشاورزان، پیری جمعیت بهره‌بردار در بخش کشاورزی، عدم تمایل جوانان به فعالیت در بخش کشاورزی، عدم تمایل بانوان به فعالیت‌های کشاورزی، انگیزه کم فارغ‌التحصیلان برای فعالیت در بخش کشاورزی، تمایل به فروش زمین‌های کشاورزی، عدم آگاهی از روش‌های نوین کشت، عدم استفاده از الگوی کشت مناسب می‌باشد. بر اساس نتایج فقر در کشاورزان با میانگین $4/98$ و پیری جمعیت بهره‌بردار در بخش کشاورزی با میانگین $4/96$ ، عدم تمایل جوانان به فعالیت در بخش کشاورزی با میانگین $4/95$ مهمترین چالش‌های اجتماعی-فرهنگی هستند.

در نهایت با جمع‌بندی داده‌های بدست آمده مشخص است چالش‌های اقتصادی بیشترین تاثیر را در روستای کیش خاله و کمترین تاثیر را در روستای چکوسر داشته است. چالش‌های اجتماعی-فرهنگی بیشترین تاثیر را در روستای گیلده و کمترین تاثیر را در روستای سفیدمزیگی داشته است. همچنین می‌توان ادعا نمود چالش‌های اقتصادی و اجتماعی بخش کشاورزی بیشترین تاثیر را در روستای کیش خاله و کمترین تاثیر را بر روستای چکوسر داشته‌اند. امید است نتایج بدست آمده در این تحقیق مورد توجه برنامه‌سازان و برنامه‌ریزان امور روستایی قرار گیرد و در جهت رفع آنها اقدامات لازم صورت گیرد. محقق نیز بر اساس یافته‌ها و مشاهدات خود پیشنهاداتی در جهت ارتقای رفاه روستاییان در محدوده مورد مطالعه ارائه داده است که کاملاً منطبق بر واقعیت می‌باشد. این پیشنهادات شامل موارد زیر می‌باشد:

- دسترسی به بازار فروش که می‌تواند به کمک بازارهای هفتگی و یا حتی به صورت نمایشگاه‌های فصلی باشد که البته به کمک بخش دولتی به درستی تبلیغ و رسانه‌ای گردد.
- فراهم نمودن فرصت‌های سرمایه‌گذاری در روستا که گاه‌آ علاوه بر نگهداشت سرمایه در روستا به جوانان روستا در امر اشتغال کمک خواهد نمود.
- حمایت دولت در خرید محصولات کشاورزی بالاخص برنج.
- فراهم آوردن زمینه دادن تسهیلات و اجبار به کارخانجات کشاورزی جهت مکانیزه شدن تا کشاورزان به دلیل خرد شدن برنج و ... کمتر متحمل خسارت نشوند.
- برگزاری کلاس‌های ترویج در سطح روستاهای شهرستان جهت آموزش شیوه‌های نوین کاشت و یا استفاده از ماشین‌آلات کشاورزی.
- بررسی و صدور قوانین بیمه‌ای جدید برای روستاییان. با توجه به استفاده از سیستم‌های ارتباط جمعی کشاورزان آگاه‌تر از گذشته به دنبال بیمه‌ای هستند تا در سن مناسب بازنشسته شوند و مجبور نباشند به خاطر امرار معاش تا پایان عمر خود کار کنند.
- تعرفه بیمه‌های مناسب برای دام‌ها، محصولات باغی و کشاورزی. کشاورزان معتقدند اغلب بیمه‌ها پاسخگو نیستند.
- آثار و اهمیت یافته‌های پژوهش دیگر با تأکید بر مغایرت‌ها و علل آن، توضیح قابلیت تعمیم‌پذیری و کاربرد علمی یافته‌ها و ارایه رهنمودهای لازم برای ادامه پژوهش در ارتباط با موضوع نتیجه‌گیری و توصیه‌های علمی پژوهشی و پیشنهادهای احتمالی.

منابع

- ازکیا، مصطفی. (۱۳۹۰). جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران، انتشارات اطلاعات.
- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۳). توسعه روستایی با تاکید بر جامعه روستایی ایران، نشر نی، تهران.
- آوریده، اصغر. (۱۳۹۰). نقش کشاورزی در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: شهرستان فیروزآباد)، پایان نامه ارشد، استاد راهنما: سید اسکندر صیدی، استاد مشاور: سید هدایت الله نوری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دانشگاه اصفهان.
- باقری، نیکروز؛ بردبار، مرضیه. (۱۳۹۲). شناسایی چالش های پیش روی توسعه کشاورزی دقیق در ایران، ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۶، شماره ۲ (۲۲)، ۹۷-۱۰۷.
- بانویی، علی اصغر. (۱۳۸۴). بررسی رابطه بین توزیع درآمد و افزایش تولید در اقتصاد ایران با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی، پژوهش های اقتصادی ایران، ۷ (۲۳)، ۹۵-۱۱۷.
- بخشی، زهرا؛ مطیعی لنگرودی، سیدحسن؛ فرجی سبکبار، حسنعلی؛ قدیری معصوم، مجتبی. (۱۳۹۸). تحلیل فضایی پایداری اقتصادی سکونتگاه های روستایی (منطقه سبز - نیشاپور). ۱-۳۲.
- پیرامون، علی؛ همایون، سیده بهار؛ غنیان، منصور. (۱۴۰۳). اولویت بندی راهبردهای توسعه کشاورزی پایدار استان خوزستان: کاربرد روش فرآیند تحلیل شبکه ای، <https://civilica.com/doc/2223229>
- تریکار، ژان. (۱۳۷۱). مسائل توسعه روستایی، ترجمه ابوالحسن سرو قد مقدم، تهران، نشر نی.
- تقی زاده طبری، اباصالح. (۱۳۸۸)، اصلاحات در مکتب نوسازی (از نوسازی تا پسانوسازی)، فصلنامه ره آورد سیاسی، سال هفتم، شماره ۲۵-۲۴، ۹۱-۱۰۶.
- درکه، مژگان؛ زرافشانی، کیومرث؛ شرفی، لیدا. (۱۴۰۰). کارکردها و چالش های کشاورزی قراردادی در استان کرمانشاه، پژوهش های روستایی، دوره ۱۲، شماره ۲، ۲۶۱-۲۷۳.
- دینی ترکمانی، علی. (۱۳۹۰). نظریه وابستگی نو مارکسی (بخش سیزدهم)، روزنامه اقتصادی، شماره ۲۵۸۹.
- زارعی دستگردی، زهرا؛ کلانتری، خلیل؛ اسدی، علی. (۱۴۰۲). تحلیل پیشران های کلیدی توسعه پایدار کشاورزی در حوضه آبریز زاینده رود استان اصفهان با رویکرد اثرات متقاطع، اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران.
- سنایی مقدم، سروش؛ بساک، سعید؛ سجادی، سعید؛ درخشان زاده، محمد؛ محمدی یگانه، بهروز. (۱۳۹۶). ارزیابی عوامل موثر بر پایداری نظام کشاورزی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان دهدشت)، مطالعات علوم محیط زیست، دوره ۲، شماره ۲، ۳۸۶-۳۷۲.
- شریفی، امید؛ افضلی گروه، امیر؛ بابایی، مونا. (۱۳۹۸). شناسایی چالش های توسعه کشاورزی پایدار در جنوب استان کرمان، جغرافیا و پایداری محیط، شماره ۳۰، ۹۱-۱۰۶.
- شکوری، علی. (۱۳۸۹). سیاست های توسعه کشاورزی در ایران، انتشارات سمت، تهران.
- شکوئی، حسین. (۱۳۸۶). فلسفه های محیطی و مکتب های جغرافیایی؛ تهران: نشر گیتاشناسی.
- شیخ زین الدین، آذر؛ الهی، مهران. (۱۴۰۱). ارزیابی پایداری کشاورزی در استان های ایران، دانش کشاورزی و تولید پایدار، دوره ۳۲، شماره ۲، ۳۴۹-۳۶۶.
- صالح نیا، مینا؛ رفتی، محسن. (۱۴۰۲). تحلیل پویای ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی پایداری کشاورزی در استان های ایران با رویکرد شاخص ها، اقتصاد و توسعه ی کشاورزی، دوره ۳۷، شماره ۱ (۵۸)، ۱۷-۳۴.
- عبادی، مسعود. (۱۴۰۴). کشاورزی و اقتصاد کشاورزی: چالش ها، فرصت ها و راهبردهای توسعه پایدار، <https://civilica.com/doc/2256541>
- قدیری معصوم، مجتبی؛ عزمی، آییز. (۱۳۹۰). توسعه روستایی: اصول و عملیات، موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- قنبری، یوسف؛ برقی، حمید. (۱۳۸۷). چالش های اساسی در توسعه پایدار کشاورزی ایران، راهبرد یاس، شماره ۱۶، ۲۳۴-۲۱۸.
- کشاورز، عباس؛ فکاری سردهایی، بهزاد؛ بیکی، اعظم؛ خسروی، عبدالرحیم؛ مهدی فارسی، محمد؛ ملکیان، راحله؛ نژندعلی، عاطفه. (۱۴۰۰). مجموعه اسناد مرتبط با سند ملی و راهبردی تحول امنیت غذایی؛ چالش های بخش کشاورزی کشور، تهیه شده در معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه های ترویجی، به سفارش شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- مرادی، محمد؛ عمانی، احمدرضا. (۱۳۹۱). چالش های اساسی توسعه پایدار کشاورزی و روستایی، اولین همایش ملی توسعه پایدار کشاورزی و محیط زیست سالم در سال ۱۳۹۱، ۸-۱.

مطبعی لنگرودی، سید حسن؛ شمسایی، ابراهیم. (۱۳۸۶). توسعه روستایی مبتنی بر تداوم و پایداری کشاورزی: مطالعه موردی بخش سجا سرود زنجان، تحقیقات جغرافیایی، شماره ۸۶، ۸۵-۱۰۴.

مهدوی، افسون؛ جلال آبادی، لیلا. (۱۴۰۱). شناسایی پیشران های کلیدی موثر بر توسعه پایدار روستایی شهر بابک، فصلنامه روستا و توسعه پایدار فضا، دوره سوم، شماره سوم، پیاپی ۱۱، ۵۸-۸۲.

موسسه توسعه روستایی ایران. (۱۳۸۱). چالش ها و چشم اندازهای توسعه ایران، گزارش کار گروه توسعه روستایی.

مومنی، فرشاد. (۱۳۸۲). تحول الگوهای ذهنی، پیش نیاز توسعه روستایی ایران، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، تهران، ۱۵-۲۸.

ناظمیان، سید مرتضی؛ عباسیان، مهیار؛ ضیایی، سیدمحمد. (۱۴۰۳). شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر بر توسعه پایدار زنجیره های کشاورزی در ایران و ارائه راهبردهای مدیریتی بهبود، سومین کنفرانس بین المللی پژوهش در حسابداری، مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی، <https://civilica.com/doc/2185160>.

نصیری، حسین. (۱۳۷۹). توسعه پایدار چشم انداز جهان سوم، انتشارات فرهنگ و اندیشه.

وحدتی، کوروش؛ ساریخانی، سعادت. (۱۳۹۹). مروری بر توسعه پایدار بخش کشاورزی ایران و جهان، پژوهش های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی، دوره ۵، شماره ۱، ۱۹-۳۲.

یاوری، غلامرضا؛ عزیزی، وحید. (۱۳۹۹). تحلیل موانع و چالش های عدم دستیابی به اهداف برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در بخش کشاورزی، پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، دوره ۱۳، شماره ۲ (۵۰)، ۳۶-۲۷.

- Costanza, R. (1992). The ecological economics of sustainability: Investing in natural capital. In: Goodland, R., Daly, H. E. and El Serafy, S. (eds.) Population, Technology, and Lifestyle: The Transition to Sustainability. Washington D. C.: Island Press.
- Gobeli, V. C. (2004). Background paper: Extension rural youth programmes. Part of a omprehensive strategy for sustainable development in developing countries. Retrived from. 95-120.
- WCED (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press. World Bank (1990), World Development Report, 1990. New York: Oxford University Press.
- Whelan, Suzan (2008). promoting sustainable Rural Development through Agriculture Canada making Difference in the world Canadian international Development Agency, 225-390.

References

- Azkia, M. (2011). Sociology of Rural Development and Underdevelopment in Iran, Information Publications. (in Persian)
- Azkia, M.; Ghafari, Gh. (2004). Rural Development with Emphasis on Rural Society in Iran, Ney Publishing, Tehran. (in Persian)
- Avrideh, A. (2011). The Role of Agriculture in Sustainable Rural Development (Case Study: Firouzabad County), Master's Thesis, Supervisor: Seyyed Eskandar Saydaei, Advisor: Seyyed Hedayatollah Nouri, Ministry of Science, Research and Technology, University of Isfahan. (in Persian)
- Bagheri, N.; Bordbar, M. (2013). Identifying the Challenges Facing the Development of Precision Agriculture in Iran, Agricultural Extension and Education, Year 6, No. 2(22), 97-107. (in Persian)
- Banovi, A.A. (2005). Investigating the Relationship Between Income Distribution and Production Increase in the Iranian Economy Using the Social Accounting Matrix, Iranian Economic Research, 7(23), 117-95. (in Persian)
- Bakhshi, Z.; Motiie Langroudi, S.H.; Faraji Sabokbar, H.; Ghadiri Masoom, M. (2019). Spatial analysis of economic sustainability of rural settlements (Green Zone - Nishapur). 1-32. (in Persian)
- Piramon, Ali; Homayoun, S.B.; Ghanian, M. (1403). Prioritizing sustainable agricultural development strategies in Khuzestan Province: Application of the Analytic Network Process Method, <https://civilica.com/doc/2223229>. (in Persian)
- Trikar, J. (1992). Rural Development Issues, translated by Abolhasan Sarvogd Moghadam, Tehran, Ney Publications. (in Persian)
- Taghizadeh Tabari, A. (2009), Reforms in the School of Modernization (from Modernization to Post-Modernization), Political Perspective Quarterly, Year 7, No. 24-25, 91-106. (in Persian)
- Darake, M.; Zarafshani, K.; Sharifi, L. (1400). Functions and challenges of contract farming in Kermanshah province, Rural Research, Volume 12, Issue 2, 261-273. (in Persian)

- Dini Torkamani, A. (1390), Neo-Marxist dependency theory (Part 13), Economic Newspaper, Issue 2589. (in Persian)
- Zarei Dastkordi, Z.; Kalantari, Kh.; Asadi, A. (1402). Analysis of key drivers of sustainable agricultural development in the Zayandeh Rood watershed of Isfahan province with a cross-effects approach, Iranian economy and agricultural development. (in Persian)
- Sanaei Moghadam, S.; Basak, S.; Sajjadi, S.; Derakhshanzadeh, M.; Mohammadi Yeganeh, B. (1396). Evaluation of factors affecting the sustainability of the agricultural system in rural areas (case study: rural areas of the central part of Dehdasht city), Environmental Science Studies, Volume 2, Issue 2, 372-386. (in Persian)
- Sharifi, O.; Afzali Group, A.; Babaei, M. (2019). Identifying the challenges of sustainable agricultural development in the south of Kerman Province, Geography and Environmental Sustainability, No. 30, 91-106. (in Persian)
- Shakouri, A. (2009). Agricultural Development Policies in Iran, Samt Publications, Tehran. (in Persian)
- Shakoui, H. (2007). Environmental Philosophies and Geographical Schools; Tehran: Gitashenas Publications. (in Persian)
- Sheikh ZeinalDin, A.; Elahi, M. (2012). Assessing Agricultural Sustainability in Iranian Provinces, Agricultural Knowledge and Sustainable Production, Volume 32, No. 2, 349-366. (in Persian)
- Salehnia, M.; Rafati, M. (2013). Dynamic Analysis of Economic, Environmental and Social Dimensions of Agricultural Sustainability in Iranian Provinces with an Indicators Approach, Agricultural Economics and Development, Volume 37, No. 1(58), 17-34. (in Persian)
- Ebadi, M. (1404). Agriculture and Agricultural Economics: Challenges, Opportunities and Strategies for Sustainable Development, <https://civilica.com/doc/2256541>. (in Persian)
- Ghadiri Masoom, M.; Azmi, A. (1390). Rural Development: Principles and Practice, Institute of Printing and Publishing, University of Tehran. (in Persian)
- Ghanbari, Y.; Barki, H. (2008). Basic challenges in sustainable agricultural development in Iran, Yas Strategy, No. 16, 218-234. (in Persian)
- Keshavarz, A.; Fakari Sardhaei, B.; Beiki, A.; Khosravi, A.; Mehdi Farsi, M.; Malekian, R.; Najhandali, A. (2007). Collection of documents related to the national and strategic document for food security transformation; Challenges of the country's agricultural sector, prepared by the Deputy of Agricultural Education and Extension, Knowledge Network and Extension Media Office, commissioned by the Supreme Council of the Cultural Revolution. (in Persian)
- Moradi, M.; Omani, A. (2012). Basic challenges of sustainable agricultural and rural development, First National Conference on Sustainable Agricultural Development and a Healthy Environment in 2012, 1-8. (in Persian)
- Motiei Langroodi, S.H.; Shamsai, E. (2013). Rural development based on agricultural continuity and sustainability: A case study of the Saja Saroud district of Zanjan, Geographical Research, No. 86, 85-104. (in Persian)
- Mahdavi, A.; Jalalabadi, L. (1401). Identifying key drivers affecting sustainable rural development in Babak city, Quarterly Journal of Rural and Sustainable Development of Space, Volume 3, Issue 3, Series 11, 58-82. (in Persian)
- Iranian Rural Development Institute. (2002). Challenges and Prospects for Iranian Development, Rural Development Working Group Report. (in Persian)
- Momeni, F. (2003). Evolution of mental models, prerequisites for Iranian rural development, Higher Institute of Management and Planning Education and Research, Tehran, 15-28. (in Persian)
- Nazimian, S.M.; Abbasian, M.; Ziaei, S.M. (1403). Identifying and prioritizing factors affecting the sustainable development of agricultural chains in Iran and providing management strategies for improvement, Third International Conference on Research in Accounting, Management, Economics and Humanities, <https://civilica.com/doc/2185160>. (in Persian)

- Nasiri, H. (1379). Sustainable Development of the Third World Perspective, Farhang and Andisheh Publications. (in Persian)
- Vahdati, K.; Sarikhani, S. (1399). A Review of Sustainable Development of the Agricultural Sector of Iran and the World, Strategic Research in Agricultural Sciences and Natural Resources, Volume 5, Issue 1, 19-32. (in Persian)
- Yavari, Gh.; Azizi, V. (1399). Analysis of Obstacles and Challenges of Failure to Achieve the Goals of the Economic, Social and Cultural Development Programs of the Islamic Republic of Iran in the Agricultural Sector, Agricultural Extension and Education Research, Volume 13, Issue 2(50), 27-36. (in Persian)
- Costanza, R. (1992). The ecological economics of sustainability: Investing in natural capital. In: Goodland, R., Daly, H. E. and El Serafy, S. (eds.) Population, Technology, and Lifestyle: The Transition to Sustainability. Washington D. C.: Island Press.
- Gobeli, V. C. (2004). Background paper: Extension rural youth programmes. Part of a omprehensive strategy for sustainable development in developing countries. Retrived from. 95-120.
- WCED (1987). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press. World Bank (1990), World Development Report, 1990. New York: Oxford University Press.
- Whelan, Suzan (2008). promoting sustainable Rural Development through Agriculture Canada making Difference in the world Canadian international Development Agency, 225-390.